

Upravništvo: Ljubljana, Pucinskeva ulica 6
Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24

Isprazni oddelki: Ljubljana, Pucinskeva ulica 6
Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 4
Iskjučno zastopstvo za jugoslovanske italijane
in avstrijske UPI 3 A. MILANO

Računi: za Ljubljansko pokrajino po pošto
čkovnem zavodu št. 17.749, za osale kraja
italijane Servizio Conti. Corr. Post. No 11-3118

JUTR

Izhaja vsak dan razen ponedeljka
Mesečna naročnina 25 tr

Uredništvo:
Ljubljana — Pucinskeva ulica št. 6
Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24

Rokopis se ne vračaja

USA-Kräftegruppe südöstlich Stolberg vernichtet

Kommerscheidt zurückerobert — Erwarteter Grossangriff zwischen Pont-a-Mousson und Chateau Salins — Beschuss des Grossraumes von London durch »V 2« verstärkt — Die Aufstandsbewegung in der Slowakei zusammengebrochen — Aufständische verloren über 4000 Tote und mehr als 15.000 Gefangene — Bandengeneral und sein Stabschef gefangen genommen

Ans dem Führerhauptquartier, 8. Nov. DNB. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Nachdem seit dem 15. Juni der Grossraum von London mit nur kurzer Unterbrechung und in wechselnder Stärke unter dem Feuer der V 1 liegt, wird dieser Beschuss seit einigen Wochen durch den Einsatz eines noch weit wirksameren Sprengkörpers, der V 2, verstärkt.

An der Nordspitze von Walcheren behaupteten sich die eigenen Stützpunkte auch gestern gegen den von Westen und Osten angreifenden Feind. Der Brückenkopf Mörkij wurde in harten Kämpfen gegen starke Panzerangriffe gehalten. Unsere Artillerie bekämpfte wirksam feindliche Ansammlungen und anhaltende Bewegungen im Raum von Ninwegen und östlich Helmond.

Panzer und Grenadiere vernichteten südöstlich Stolberg die dort abgeschnittene nordamerikanische Kräftegruppe und eroberten nach schweren Kämpfen den Ort Kommerscheidt trotz erbitterter Gegenwehr zurück. 15 nordamerikanische Panzer wurden dabei abgeschossen, zwei erbeutet, über 300 Gefangene eingebracht.

Nach starker Artillerievorbereitung trat der Feind in den frühen Morgenstunden zwischen Pont-a-Mousson und Chateau Salins zu dem dort erwarteten Grossangriff an. Schwere Kämpfe sind entbrannt.

Eigene Stosstruppen stiessen südlich und südöstlich Chateau Salins und an der Nordostecke des Parroy-Waldes tief in die feindlichen Stellungen vor, sprengten 25 Kanonen und kehrten mit Gefangenen und umfangreicher Beute in die eigenen Linien zurück.

Im Etruskischen Apennin wurden feindliche Vorstösse in dem Frontbogen nördlich Rocca S. Casciano in der Tiefe des Hauptkampffeldes von der dort kämpfenden Infanteriedivision aufgefangen.

Von der Balkanfront wird weiterhin lebhafte Kampfaktivität ohne wesentliche Veränderung der Lage gemeldet. Im Tal der südlichen Morava scheiterten stärkere Angriffe der Bulgaren.

In der Ägäis versenkte ein eigenes Torpedoboot ein Unterseeboot des Feindes.

Vor Budapest und nördlich der Bahnlinie Czegled-Szolnok wiesen unsere Panzer und Grenadiere starke Angriffe der Bolschewisten ab. Durch Gegenangriffe wurden die Sowjets aus mehreren Ortschaften geworfen.

An der mittleren Theiss stehen deutsche und ungarische Verbände in harten Kämpfen mit stärkeren feindlichen Angriffgruppen. Schlachtfelder führten bei Tag

und Nacht wirksame Angriffe gegen den sowjetischen Nachschub.

Im ostpreussischen Grenzgebiet kam es nur zu örtlichen Kämpfen.

Die Wucht der bolschewistischen Angriffe gegen unsere Nordfront hat gestern auch im Raum von Autz nachgelassen. Wo der Feind weiter angriff, wurde er, zum Teil in Gegenstössen, geworfen. Damit ist der von den Sowjets erstrebte Durchbruch in Kurland gescheitert. In zwölfstündiger erbitterter Abwehrschlacht haben unsere Divisionen dem Ansturm überlegener bolschewistischer Kräfte standgehalten und dabei einen grossen Teil der sowjetischen Angriffverbände, vor allem der eingesetzten Panzertruppen, zerschlagen. Vom 26. Oktober bis 7. November wurden 602 feindliche Panzer vernichtet, 239 sowjetische Flugzeuge über dem Kampfraum abgeschossen, davon 110 durch Flakartillerie der Luftwaffe.

In Finnland kam es nordwestlich Ivalo und westlich des Varanger-Fjords zu örtlichen Gefechten mit Finnen und Bolschewisten.

Bei Angriffen nordamerikanischer Terrorflieger auf das südliche Reichsgebiet wurden durch Flakartillerie der Luftwaffe 7 viermotorige Bomber zum Absturz gebracht. In den Wohngebieten von Marburg an der Draa und Wien entstanden geringe Gebäudeschäden.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt ferner bekannt:

Die organisierte Aufstandsbewegung in der Slowakei ist zusammengebrochen und zerschlagen.

In schwierigen, über zwei Monate andauernden Wald- und Gebirgskämpfen haben Truppen der Waffen-SS und des Heeres unter Führung der SS-Obergruppenführer und Generale der Waffen-SS Berger und Höfle die West- und Mittelslowakei von einem unter bolschewistischen und tschechoslowakischer Führung stehenden hinterhältigen Feind und seinen Mitläufern gesäubert. General Viest, Mitglied der Londoner Emigrantenregierung und Befehlshaber der sogenannten tschechoslowakischen Nationalarmee, und sein Stabschef wurden gefangen genommen.

Der Versuch, unsere Ostfront in den Rücken zu fallen, hat die Aufständischen über 4000 Tote und dazu mehr als 15.000 Gefangene gekostet. Nach vorläufigen Feststellungen wurden zwei Panzerzüge, 267 Flugzeuge, 104 Panzer, 309 Geschütze und die gesamten Vorräte der Aufständischen erbeutet. Die vollständige Säuberung des Landes von den restlichen Bandengruppen wird fortgesetzt.

Angloamerikanische Kräfte mednarodnega prava Bombardiranje bolniških ladij in vlakov

Berlin, 7. nov. Nemško zunanje ministrstvo objavlja:

Ze med dosejanim potekom vojne je morala ugotoviti nemška vlada, da angleško in ameriško poveljništvo grobo kršita dolžnosti bojujočih se sil in da se prav nič ne menita za določila, ki naj ščitijo Rdeči križ. Številni protesti nemške vlade, ki jih je predložila po zaščitni svojih interesov, niso imeli nikakega vpliva.

V ovidnem namenu, da bi zabrisala svoje lastne pogoje, je angleška vlada nedavno obdobja Nemčijo sličnih kršitev mednarodnega prava. Nemška vlada je s posebno noto zunanega ministrstva z dne 1. novembra sporočila zaščitni svojih interesov, da se po prelovi ugotovila neosnovanost vseh navedenih obtožb. V tej noti je opozorila vlada nemškega Reicha, da so se v zadnjem času namerni napadi Angležev in Američanov zlasti na bolniške ladije in vlake ter ranjence in zdravniško osebje tako pomnožili, da se je treba vprašati, ali sta britanska in severnoameriška vlada sploh se pripravljati priznati, veljavnost določil za zaščito Rdečega križa. Nemška nota, ki vsebuje le najtežje primere teh kršitev, kaže, da se surovo angloameriško bojevanje ni oziroma ni na nemške ladije Rdečega križa. V več primerih so angleška in ameriška letala brezobzirno obstreljevala ali bombardirala švedske in španske ladije Rdečega križa, ki so plule s priznanjem obeh bojujočih se strank v službi mednarodnega Rdečega križa, da bi izvršile naloge skrbiti za vojne ujetnike, oziroma izvedle druge karikativne ukrepe za grško prebivalstvo. Neutrálne posadke so imele mnogo mrtvih in ranjenih, nekoli pa je bil ranjen celo zastopnik mednarodnega Rdečega križa.

Za to izrojen in podivljano bojevanje sta odgovorni angleška in ameriška vlada, ki sta načrtno vzgajali, kakor dokazujejo številne uradne izjave in listine, svoje vojake v tem duhu gangsterstva in organiziranega ubjstva.

Vlada nemškega Reicha je najostreje protestirala proti tem kršitvam mednarodnega prava in zahtevala, naj izla britanska vlada svojim odlokom končno vendar dogovoril, da se bodo ravnali po haških dogovorih in potrebnih ukrepih za njihovo izvedbo. Ob koncu navaja objava zunanega ministrstva 12 primerov namernih napadov na bolniške ladije, vlake in vozila mednarodnega Rdečega križa, ki jih obravnava nota nemške vlade zaščitnici njenih interesov. Med drugim so to omenjeni napadi na bolniške ladije »Immsbruck«, »Erlagene«, »Bonne«, na švedsko ladjo »Hallaren«, na španski parnik »Christia« ter na parnika »Saturnus« in »Virile«.

Ameriški veliki volilni dan

Berlin, 8. nov. Vsaka štiri leta, v torek po prvem ponedeljku v novembru, voli ameriški narod svojega predsednika. S to volitvijo je združen istočasno veliki volilni dan po vseh severnoameriških zveznih državah, kajti istočasno volijo celo vrsto posameznih guvernerjev in visokih uradnikov, predvsem pa obnovijo celotno reprezentančno zbornico in eno tretjino senata. Vse volilni postopek je že zelo zastarel. Vse je zgrajeno na teoretični demokraciji, ki je hotela doseči vso gotovost, da bi res odločala ljudska volja. Toda dejansko je, kakor je razvidno iz Rooseveltovega delovanja, na razpolago dovolj sredstev in poti, da je zagotovljen diktatorčni vpliv predsednika, ki se mu ni treba ozirati na želje naroda in narodnih zastopnikov. Novo izvoljeni predsednik nastopi svojo službo šele 20. januarja, kajti njegova volitev je posredna. Pred 150 leti so namreč potrebovali precej časa, da so zbornici skupaj vse volilne moze in da so odposlali podatke o glasovanju v posameznih državah v Washington. Volilnih moze je prav toliko kot senatorjev in poslancev kongresa skupaj. Ker ima senat 96 članov, kongres pa 435, je treba torej izvoliti 531 volilnih moze in polovica teh tako znanih elektronalnih volilnih glasov, namreč 266, zagotavlja zmago. Posledna težava pri tem pa je, da štejejo glasove v posameznih državah ter da tukaj

zopet odloča enostavna večina. Če ima torej v najbolj obljubljeni državi New York demokrat samo en glas več kot republikanec, potem pripadajo vsi elektronalni glasovi države demokratu, republikanec pa ostane brez glasov. Tako je tudi razumljivo razmerje med glasovi, ko je imel pri poslednjih volitvah Roosevelt 27 milijonov glasov, njegov protikandidat Willkie pa 22 milijonov elektronalnih glasov pa je imel nato Roosevelt 449, njegov protikandidat pa samo 82. Teoretično je celo možno, da dobi zmagoviti kandidat več glasov kot oni, ki je propadel, samo če ima srodo, da doseže v najbolj obljubljenih državah večino. Volitve obeh zbornic kongresa pa se vršijo neposredno. Vsaka zvezna država ima dva senatorja, medtem ko se določa število poslancev kongresa po številu prebivalstva v dotični državi. Člane kongresa izvolijo vsaki dve leti na novo, za senat pa vsaki dve leti samo za eno tretjino članov, tako da traja funkcijska doba senatorja 6 let. V senatu razpolaga Rooseveltova stranka z 58 glasovi proti 37 republikanskim in enemu progresivnemu. Splošno računajo, da bodo izgubili demokratski precej glasov v prilog republikancem, dvomljivo pa je, če se bo to zgodilo v tilihi meri, da bi lahko republikanci v senatu preglasovali demokrate. V poslanski zbornici je sedaj iz 218 demokratov, 212 republikancev, 1 zastopnik farmerjev, 1 za

Norveško prebivalstvo na begu

Oslo, 7. nov. »Proč od boljševizma«, je geslo prebivalstva na severnem Norveškem, javlja »Aftenposten« iz Tromsøja. Dan in noč gredo prevozi z begunci proti jugu. Norveške oblasti store vse, kar je v njihovi moči, da pomagajo beguncem. List posebno polčrtava, da nemške čete močno pomagajo prebivalstvu.

Oslo, 7. nov. Kakor javlja »Norsk Telegram« iz Tromsøja, so izvedla sovjetska letala sramoten terorističen napad na norveške begunce na severnem Norveškem. V nizkem letu so s strojnimi med Nybergom in Sidpagurro napadla kolono tovornih voz, s katere so potovale pretežno žene in otroci. Po dosejanih poročilih je bilo ubitih 9 oseb in več ranjenih. Med ubitimi so 3 otroci, stari manj kakor 3 leta.

Oslo, 7. nov. Posebni dopisnik lista »Morgenposten« javlja, da uporabljajo sovjetske oblasti norveške civiliste za odstranjevanje min. Boljševiki so segnali skupaj civilno prebivalstvo, med njimi tudi žene in otroke, ter jim ukazali, naj hodijo po področju, o katerem so menili, da je minirano. Pri tem so eksplozivne mine ubile mnogo Norvežanov. Ponekod so gnali na severno-norveškem področju pred svojimi napadnimi četami tudi norveške civiliste, ki bi jih naj na ta način branili.

Oslo, 8. nov. Pod vtisom nevarnosti, ki grozi Norveški, ker postaja daljni sever bojišče, so bila v Drontheimu tri množstvena zborovanja Nasjonal Samlinga, na katerih so govorili tamkajšnji pokrajinski vodje Nasjonal Samlinga Rogstad, štabni vodja germanske SS dr. Schjorem in vodja organizacije Hird generalni major Marthinsen.

Norveški izdajalci v zvezi z Moskvo

Stockholm, 8. nov. Zunanji minister norveške begunske vlade v Londonu Lie, ki se zadržuje že en teden v Stockholmu, je kot javlja »Dagens Nyheter«, odpoval v ponedeljek z letalom skupno z norveškim poslanikom v Sovjetski zvezi iz Stockholma v Moskvo.

Protest v prazno

Stockholm, 8. nov. Kakor javlja »Aften Tidningen« iz Washingtona, je izročil litovski zastopnik v Zedinjenih državah Zadeiskis ameriškemu zunanjemu ministrstvu noto, v kateri izjavlja, da se je v zasadenih predelih Litve zopet pričelo boljševiško preganjanje tamkajšnjega prebivalstva kakor v l. 1940.

Zunanje ministrstvo se bavi sedaj s to noto, vendar na njo še ni odgovorilo. Za smehljivo pripominja washingtonski dopisnik lista »Aften Tidningen«, da bržkone ne bo nobenega ameriškega komentarja o litovskih razmerah.

Raje smrt kakor sovjetski raj

Stockholm, 7. nov. »Dagsposten« piše, da so se pripetili primeri, ko so se v Švedski internirani sovjetski vojni ujetniki branili vrniti v Sovjetsko zvezo. Eden izmed teh je izvršil celo samomor, ko so ga hoteli poslati nazaj v Sovjetsko zvezo. Drugim se je posrečilo zbežati, še preden so jih nameravali odpeljati.

Sovjetska diplomatska ofenziva proti sovražnikom komunizma

Stockholm, 8. nov. Neka vest »Association Pressa« pravi, da se pripravljajo boljševiki na širokopotezno diplomatsko ofenzivo proti nevrtnim državam, ki naj bi odstranila vse »komunistom sovražne elemente« v teh državah. Dobri poznavalci sovjetske politike sodijo, da sta sovjetski pritisk na Iran in odklonitev švicarskega predloga za obnovo diplomatskih odnosov med obema državama v zvezi z vedno močnejšimi komunističnimi zahtevami v raznih drugih državah, kot na pr. v Rumuniji in Franciji, kjer si hočejo pridobiti komunisti večji vpliv na upravo, da bi na ta način pripravili te države do boljševikov bolj prijazne politike. Iz Londona javljajo, da smatrajo angleški dobro poučeni krogi, da je Moskva prepričana, da je sedaj prišel čas za napad na elemente in stranke, ki so še sovražni Moskvi.

Boljševiške proslave v Sofiji

Budimpešta, 8. nov. Sofijski radio objavlja, da so bile ob obletnici sovjetske revolucije v Bolgariji velike svečanosti. Min. predsednik je govoril v sofijskem gledališču in izrazil Sovjetski zvezi čestitke svoje vlade.

stopnik delavske stranke, 2 neodvisna poslanka, 3 mesta pa niso zasedena. Demokrati torej ne razpolagajo z absolutno večino, vendar imajo številčno premoč. Tu zadostuje že samo majhna sprememba, da pridejo v manjšino, s čimer bi bil postavljen demokratski predsednik pred težko nalogo, da bi moral voditi svojo politiko z republikansko večino.

Amsterdam, 8. nov. Po nekem poročilu britanske poročevalske službe je Dewey uradno priznal ponovno izvolitev Roosevelta.

Amsterdam, 8. nov. Kakor poroča britanska poročevalska služba, so dosleži demokratski pri volitvah v senat večino, vendar razlika med glasovi še ni znana. Z veliko večino je bil izvoljen demokratski voditelj v Kentuckyju Brakley. Med neizvoljenimi republikanskimi poslanci je tudi Hamilton Fish, eden najzagrizenjših Rooseveltovih nasprotnikov, ki je svoj poraz že priznal.

Dosej: 15 milijonov glasov za Roosevelta in 13 milijonov za Deweya

Amsterdam, 8. nov. Kakor javlja agencija Reuter, so našli ob 3.50 newyorških časa 15.771.666 glasov za Roosevelta in 13.594.735 za Deweya.

Ameriška skupina uničena južnovzhodno od Stolberga

Kommerscheidt ponovno zavzet — Pričakovani velenapad med Pont à Mousson in Chateau Salinsom — Obstreljevanje področja Londona ojačeno z »V 2« — Uporniški pokret na Slovaškem zrušen — Uporniki so izgubili nad 4000 padlih in nad 15.000 ujetnikov — Tolova jski general in šef njegovega štaba ujeta

Führerjev glavni stan, 8. nov. DNB. Vrhovno poveljništvo oboroženih sil objavlja: Obstreljevanje londonskega velepodročja, ki je že od 15. junija z malimi presledki pod različno močnim ognjem »V 1«, smo ojačili zadnje tedne z uporabo še mnogo uspešnejšega razstrelilnega sredstva »V 2«.

Na severnem koncu Valherena so lastna oporišča tudi večerj vzdržala sovražnikove napade od zapada in vzhoda. Prednostje pri Mürdiju smo obdržali v budih bojih kljub močnim oklopnim napadom. Naše toptništvo je uspešno obstreljevalo sovražnikova zbirališča in njegova stalna premikanja na njimegenskem področju in vzhodno od Helmonda.

Oklopniki in grenadirji so uničili južnovzhodno od Stolberga tamkaj odrezano severnoameriško skupino in kljub ogorčeni obrambi po težkih bojih zavzeli kraj Kommerscheidt. Pri tem so uničili 15 severnoameriških oklopnikov, zaplenili dva in priveli nad 300 ujetnikov.

Po težki toptniški pripravi je pričel sovražnik v zgodnjih jutranjih urah pričakovani napad med Pont à Moussonom in Chateau Salinsom. Razvneli so se težki boji.

Lastne napadalne skupine so vdrle južno in južnovzhodno od Chateau Salinsa in ob severovzhodnem robu Parroyjskega gozda globoko v sovražnikove postojanke, kjer so pogonale v zrak 25 bunkerjev. Z ujetniki in obsejnim plenom so se vrnile v lastne črte.

V etruskanskem Apenninu so prestregle tamkaj se boreče pehotne divizije sovražnikove sunke v frontnem loku severno od Rocca S. Casciana v globini glavnega bojišča.

Z balkanskega bojišča javljajo še nadalje o živahnih spopadih brez bistvene izpremembe položaja. V dolini južne Morave so se izjalovili močnejši bolgarski napadi.

Na Egejskem morju je potopila naša torpedovka sovražnikovo podmornico.

Pred Budimpešto in severno od železnice Czegled-Szolnok so zavrnili naši oklopniki in grenadirji močne boljševiške napade. S protinapadi smo vrgli sovjetske čete iz več krajev.

Ob srednji Tisi so nemški in madžarski oddelki v hudih bojih z močnejšimi sovražnikovimi napadalnimi skupinami. Bojni le-

ške čete več bolgarskih oklopnikov in zajele številne ujetnike.

Na Madžarskem so dovedli dosejani obrambni boji in predvsem bojni napadi nemških oklopnikov do razbremenitve položaja južno od Budimpešte. Boljševiki niso nadaljevali napadov niti ob prednostju pri Dunaföldvarju, n.t. ob zapornih postojankah južno od Vecsena. Tu se dogaja slično, kakor se je dogajalo pri Paršavi, kjer se je zrušila boljševiška ofenziva vsled močnih nemških bočnih napadov tik pred eljem. Nemške čete so zrabile popuščanje sovražnikovega pritiska za odstranitev starejših krajevnih vdorov. S tem, da je bila ustavljena sovjetska ofenziva proti Budimpešti, je postala velika cesta od Vecsena proti Szolnku glavna os bitke na Madžarskem. Posebno »loviti« pa so bili boji zopet pri Albertju in severno od železnice proge Czegled-Szolnok. V znosnih protinapadih so vrgli nemški oklopniki in oklopniški grenadirji vedno znova napadajočega sovražnika nazaj ter zaplenili v boju izboje za vdore in toptniške postojanke več topov. Do večera so se zopet kravro zrušili vsi boljševiški poizkusi proboja.

Med Szolnokom in prelazom Dukla so boji zopet ožveili. Ob Ts so vrle nemške čete v gosti jutranji megli sovražnikove izvidniške skupne k. so prekoračile mejo, zopet nazaj. Ob vzhodno slovaški meji so odstranili nemški lovci s ponovnim zavzetjem dveh višin sovražnikov vdor. Južnovzhodno od prelaza Dukle, kjer so boljševiki na 4 kilometre bojni črti 15 krat napadli, so grenadirji s podporo toptništva odbili vse sovražnikove sunke. Pod vtisom velikih izgub pa je popuščalo boljševiško napadno delovanje v Kurlandiji. Južnovzhodno od Liepaja so se omejevali na brezuspešne krajevne napade. Na področju Autza je sovražnik še nadaljeval napade. V tridih bojih, ki so jih otežkočala dež in zablata pota, so preprečili Nemci ponovno sovjetske poizkuse proboja in uničili neko vrlo sovražnikovo skupino.

Na daljnem severu so nadaljevali nemške goske čete premike na norveško-finskem območnem ozemlju. Trenutno popuščanje sovražnikovega pritiska je prav tako posledica težkih izgub, ki so jih utrpeli sovjetske čete v prejšnjih bojih. Ednice morarice in obalno toptništvo ob ledenomorski obali, ki so že tedne v stalnem boju proti številno nadmočnemu sovražniku varovali severni bok odmakajočih se nemških oddelkov na področju Pečene in Kirkenesa, so tudi nadalje varovale področje ob obali in spravile številne spremembe brez izgub v namembne luke. Pri tem se je posebno odlikovala pomorska jedinica pod poveljstvom korvetnega kapetana Philippa.

Obsejnim plenom so se vrnile v lastne črte. V etruskanskem Apenninu so prestregle tamkaj se boreče pehotne divizije sovražnikove sunke v frontnem loku severno od Rocca S. Casciana v globini glavnega bojišča. Z balkanskega bojišča javljajo še nadalje o živahnih spopadih brez bistvene izpremembe položaja. V dolini južne Morave so se izjalovili močnejši bolgarski napadi. Na Egejskem morju je potopila naša torpedovka sovražnikovo podmornico. Pred Budimpešto in severno od železnice Czegled-Szolnok so zavrnili naši oklopniki in grenadirji močne boljševiške napade. S protinapadi smo vrgli sovjetske čete iz več krajev. Ob srednji Tisi so nemški in madžarski oddelki v hudih bojih z močnejšimi sovražnikovimi napadalnimi skupinami. Bojni le-

ške čete več bolgarskih oklopnikov in zajele številne ujetnike. Na Madžarskem so dovedli dosejani obrambni boji in predvsem bojni napadi nemških oklopnikov do razbremenitve položaja južno od Budimpešte. Boljševiki niso nadaljevali napadov niti ob prednostju pri Dunaföldvarju, n.t. ob zapornih postojankah južno od Vecsena. Tu se dogaja slično, kakor se je dogajalo pri Paršavi, kjer se je zrušila boljševiška ofenziva vsled močnih nemških bočnih napadov tik pred eljem. Nemške čete so zrabile popuščanje sovražnikovega pritiska za odstranitev starejših krajevnih vdorov. S tem, da je bila ustavljena sovjetska ofenziva proti Budimpešti, je postala velika cesta od Vecsena proti Szolnku glavna os bitke na Madžarskem. Posebno »loviti« pa so bili boji zopet pri Albertju in severno od železnice proge Czegled-Szolnok. V znosnih protinapadih so vrgli nemški oklopniki in oklopniški grenadirji vedno znova napadajočega sovražnika nazaj ter zaplenili v boju izboje za vdore in toptniške postojanke več topov. Do večera so se zopet kravro zrušili vsi boljševiški poizkusi proboja.

Med Szolnokom in prelazom Dukla so boji zopet ožveili. Ob Ts so vrle nemške čete v gosti jutranji megli sovražnikove izvidniške skupne k. so prekoračile mejo, zopet nazaj. Ob vzhodno slovaški meji so odstranili nemški lovci s ponovnim zavzetjem dveh višin sovražnikov vdor. Južnovzhodno od prelaza Dukle, kjer so boljševiki na 4 kilometre bojni črti 15 krat napadli, so grenadirji s podporo toptništva odbili vse sovražnikove sunke. Pod vtisom velikih izgub pa je popuščalo boljševiško napadno delovanje v Kurlandiji. Južnovzhodno od Liepaja so se omejevali na brezuspešne krajevne napade. Na področju Autza je sovražnik še nadaljeval napade. V tridih bojih, ki so jih otežkočala dež in zablata pota, so preprečili Nemci ponovno sovjetske poizkuse proboja in uničili neko vrlo sovražnikovo skupino.

Na daljnem severu so nadaljevali nemške goske čete premike na norveško-finskem območnem ozemlju. Trenutno popuščanje sovražnikovega pritiska je prav tako posledica težkih izgub, ki so jih utrpeli sovjetske čete v prejšnjih bojih. Ednice morarice in obalno toptništvo ob ledenomorski obali, ki so že tedne v stalnem boju proti številno nadmočnemu sovražniku varovali severni bok odmakajočih se nemških oddelkov na področju Pečene in Kirkenesa, so tudi nadalje varovale področje ob obali in spravile številne spremembe brez izgub v namembne luke. Pri tem se je posebno odlikovala pomorska jedinica pod poveljstvom korvetnega kapetana Philippa.

talci so podnevi in ponoči uspešno napadali sovjetsko oskrbo.

Na vzhodnopruskem območnem ozemlju je prišlo le do krajevnih bojev.

Silovitost boljševiških napadov proti našemu severnemu bojišču je popustila večkrat tudi na področju Autza. Kjer je sovražnik še napadal, smo ga deloma s protisunkni vrgli nazaj. Tako se je izjalovil prodor, ki so ga nameravale izvesti sovjetske čete v Kurlandiji. V 12-dnevni ogorčeni obrambni bitki so vzdržale naše divizije naval mnogo močnejših boljševiških sil in razble velik del sovjetskih napadnih oddelkov, zlasti napadajočih oklopnikov. Od 26. oktobra do 7. novembra so uničile 602 sovražnikova oklopnika in sestrelile nad bojiščem 239 sovjetskih letal. 110 izmed njih jih je zblilo protiletalsko toptništvo v sestavi letalstva.

Na Finskem je prišlo severovzhodno od Ivaloja in zapadno od Varangerskega fjorda do krajevnih spopadov s Finci in boljševiki.

Pri napadih severnoameriških terorističnih letalcev na južno ozemlje Reicha je sestrelilo protiletalsko toptništvo letalstva 7 štirimotornih bombnikov. V stanovanjskih predelih Maribora in Dunaja so bila poslopja nekoliko poškodovana.

Vrhovno poveljništvo oboroženih sil objavlja nadalje:

Organizirani odporniški pokret na Slovaškem se je zrušil in je razbit.

V težkih, nad 2 meseca trajajočih bojih po gozdovih in planinah so očistile čete SS in vojske pod vodstvom SS Obergruppenführerjev in generalov vojske SS Bergerja in Höfleja sovražnika pod boljševiškim in češkim vodstvom in njegove pomočnike z zapadne in srednje Slovaške. Ujeli smo generala Viesta, člana londonske begunske vlade, in poveljnika tako zване češkoslovaške narodne armade ter šefa njegovega štaba.

Poizkus, da bi udarili vzhodnemu bojišču v hrbet, je stal uporniki nad 4.000 padlih in nad 15.000 ujetih. Po začasnih ugotovitvah smo zaplenili dva oklopna vlaka, 267 letal, 104 oklopnike, 209 topov in vse uporniške zaloge. Popolno kišenje preostalih tolovajskih skupin iz dežele se nadaljuje.

Pregled položaja na bojiščih

Uspehi protinapada južno od Budimpešte in odpora na področju izliva Maase — Uspešno nadaljevanje nemških protinapadov južnovzhodno od Aachna — Sovjetska ofenziva pri Budimpešti ustavljena — V Kurlandiji so samo še na področju Autza težki obrambni boji

Berlin, 8. nov. Bpji na žariščih zapadnega in vzhodnega bojišča so bili tudi v ponedeljek v znaku uspešnih protinapadov nemških čet. Tako na primer boljševiki niso mogli nadaljevati težkih napadov na Budimpešto, ker so moral, odmakniti močne sile za obrambo proti nemškim oklopnikom, ki so jim prodli za hrbet, medtem ko so južnovzhodno od Aachna nemški oklopniški grenadirji podveli uspešne protisunke z oporišča, ki so ga zavzeli prejšnjega dne. Se pomembnejši za celotni položaj pa je bil močan odpor nemških čet na področju izliva Maase. Junaki branilci Valhera so se ubranili napadov z morja in istočasno britansko-kanadskih napadov s celne. Na področju izliva Maase so osredotočile nemške čete svoj odpor na prednostja pri Willenstaadu, Moordijku in severovzhodno od Hertogenboscha. V varstvu teh prednostj so spravile nemške čete na severno obrežje reke tudi težko orožje. Od tamkaj ščitijo te baterije z zapornim ognjem zaščitnice,

Okrog letalske konference v Chicagu

Berlin, 8. nov. Na tako zvani mednarodni konferenci za civilno letalstvo v Chicagu so predlagali Američani ukrepe, ki osvetlujejo Rooseveltovo željo po ameriški nadvladi tudi na področju civilnega letalstva. Ta ameriški predlog določa izvajanje letalskega izvršnega odbora z več stalnimi člani. V njem bi bile seveda zastopane samo večje države, največje pa bi imele dvojno glasovalno pravico. Pri tem smatrajo Američani same sebe in Sovjetsko zvezo, ki se te konference ne bo udeležila, ker je Stalin udeležbo odpovedal — kot državi, ki bi dobili dvojno glasovalno pravico. Britanski imperij ne bi dobil nikakega skupnega zastopstva, temveč bi bili zastopani posamezni dominioni.

Sedaj pa so očito na angleško pobudo objavili zastopniki južnoameriških republik na skupni konferenci izjavo, v kateri odklanjajo ameriški predlog in zahtevajo organizacijo, v kateri bi imela vsaka država enako glasovalno pravico. Reuter pravi, da bodo morale Zedinjene države sprčo skupne opozicije južnoameriških republik »še znatno spremeniti« svoj predlog.

Berlin, 8. nov. Neudeležbo Sovjetske zveze na konferenci za letalski promet v Chicagu je utemeljila sovjetska vlada s tem, da ji pač ne morejo »prisoditi«, da bi sedeli zastopniki Sovjetske zveze za isto mizo z zastopniki Švice, Portugalske in Španije, čiji vlade nimajo diplomatskih odnosov s Sovjetsko zvezo. Sovjetski list »Vojna i rabučij klas« pripominja k tej ugotovitvi, da so obvestili sovjetsko vlado le o tem, da bodo povabili tudi nevtralne države, ne pa, katere države. Šele 24. oktobra so sporočili Sovjetski zvezi, da so povabili tudi Španijo, Portugalsko in Švico. List se sklicuje na izjavo nekoga ameriškega radijskega komentatorja, da bi dokazal, »da bi bilo važnejše, če bi se udeležila konference Sovjetska zveza namesto omenjenih treh držav. List izjavlja zaključno, da bodo »morda priznali to mnenje, če že ne med konferenco, pa vsaj po konferenci v Chicagu«.

Medtem je v britanski splošni zbornici zabilog na namig vlade za besedo neki poslanec in vprašal: »Ali ne bi bilo pametnejše, če bi zaprosili Španijo in druge Sovjetski zvezi sovražne države, naj se ne udeležijo mednarodne konference za letalski promet v Chicagu, da bi se je lahko udeležila Sovjetska zveza?« Namestnik min. predsednika Attlee je samo kratko odgovoril, da za takšen korak ni pristojna Anglija, marveč Zedinjene države. Sovjetski list »Pravda« pa je podal ta Attleejev namig Američanom brez komentarja.

Sovjetski čelni napad na Budimpešto opuščen

Berlin, 7. nov. Južno od Budimpešte je bilo sovjetsko vodstvo zaradi globokega nemškega sunka v bok in hrbet boljševiškim oddelkom pristojno opustiti čelni napad na madžarsko glavno mesto ter prenesti čete na bojni področju Cseleged-Szolnok. Kjer so nadaljevali sovjetski in rumunski oddelki napade, je nemška bojna četa povzročila vrzela in so utrpeli napadalci občutne izgube. Ker tukaj niso mogli izsiliti predora, so sovjetske čete skoraj na vsem bojišču ob Tisji izstale ranljive mesta, vendar se jim je posrečilo napraviti predmostje na dveh mestih. Protinapadi proti tem predmostjem so v teku. Vse oslabele poizkuse prekoračenja so nemške čete odbile.

Dne 6. novembra se je položaj pred Budimpešto zaradi uspešnih nemških protinapadov še nadalje razbremenil. Boljševiki, ki so zaradi nemškega okoliščnega sunka ogroženi v hrbet, v ponedeljek niso napadli na bojišču Cseleged-Szolnok pa so nadaljevali napade, podprte z oklopniki, v severni smeri. Nemške čete so te napade odbile ali prestregle.

Nadaljnje obstreljevanje južne Anglije z letalskimi bombami

Stockholm, 8. nov. Kakor poroča agencija Reuter, je bila južna Anglija v ponedeljek zvečer zopet v ognju »V 1«. Zaporni ogenj protiletalskega topništva, pravi poročilo, je bil doslej najjačši.

Finski grozi brezposelnost

Stockholm, 7. nov. Na zborovanju finske osrednje zveze duševnih delavcev je govoril po vesti »Svenska Morgensbladet« finski min. predsednik Castrén, ki je opozoril na pretečo brezposelnost na Finskem. Položaj na delovnem trgu se bo po povratku tisočev delavcev poslavljal, po drugi strani pa se bosta skrčili obsevalna industrija in proizvodnja nadomestkov, pa tudi druge tvornice, ki so delale za vojsko, bodo prenehale obratovati. Zato bo nastal vsaj začasno presežek delovnih sil, zlasti tudi v duhovnih poklicih.

Stalinovo zavijanje resnice

Stockholm, 8. nov. Ob 27. obletnici boljševiške oktobrske revolucije je imel Stalin na seji moskovskega sovjeta govor, ki predstavlja nezasičeno zavijanje resnice in čigar višek je stavek: »Boljševizem je rešil evropsko civilizacijo«. Stalin je dejal, da obstoja v tem zasluga Sovjetske zveze pred zgodovino človečanstva.

Stockholm, 8. nov. »Stalinova maršalska uniforma, ki jo je imel večerjati ob priliki svojega velikega govora o zavezniških vojnih in povojnih načrtih, se je kar bleščala od samih odlikovanj, ki so krasila Stalinova prsa«, javlja »Aften Tidningen« iz Moskve. Švedski list je prinesel poročilo o tej proslavi pod naslovom »Z odlikovanji obložen Stalin je odkrito govoril«.

Kremelj triumfira

Berlin, 8. nov. Po vesti »Exchange« objavlja »Times« značilen članek o zunanjih politiki Sovjetske zveze, ki skuša še enkrat izrecno opravičiti angloameriško izročilo Evrope boljševizmu. List izjavlja, da se ozira Sovjetska zveza zgolj na lastno varnost, prav tako, kot imajo Anglija na Nizozemskem, v Belgiji in v Suezu ali Zedinjene države v Srednji Ameriki varnostne interese, ki ne dopuščajo nikakega vmešavanja. Bilo bi neprimerno, ako bi kdo od Kremelja zahteval, da se odpove vsem pravicam in ako bi v njih videl znamenje agresivne politike. Niti boljševiki niti Anglija, nimajo nikakih tradicij glede obvladovanja kontinenta. Britanski in sovjetski interesi so popolnoma isti.

Sovjetska zveza sega po Dardanelah

Stockholm, 8. nov. Po vesti »Associated Pressa« iz dobro poučenih britanskih krogov so se baje v Ankari pričeli razgovori o prevozu skozi Dardanele. Vest pravi, da Turčija ni naklonjena bivšim sovjetskim minimalnim zahtevam po demilitarizaciji Dardanel, toda nove moskovske težnje so mnogo večje. Sovjetski zastopniki ne zahtevajo le prevoza s Črnega na Sredozemsko morje, temveč so sprožili tudi vprašanje o ustanovitvi male države ob Dardanelah, ki bi bila pod mednarodnim nadzorstvom. Zastopnik angleškega zunanjega ministrstva je baje na vprašanje izjavil, da o razgovorih glede Dardanel ne ve ničesar.

Zavedajte se, da če v devetdesetdesetih primerih morda ne bo dejanskega napada sovražnih letal, se enkrat lahko zgodi, da bo zares. Zato ne izvajajte usode in držite se danih navodil! Predvsem takoj po danem znaku alarma v zaklonišče!

Zatemnitev od 17.10 do 6.20

tem, da ji pač ne morejo »prisoditi«, da bi sedeli zastopniki Sovjetske zveze za isto mizo z zastopniki Švice, Portugalske in Španije, čiji vlade nimajo diplomatskih odnosov s Sovjetsko zvezo. Sovjetski list »Vojna i rabučij klas« pripominja k tej ugotovitvi, da so obvestili sovjetsko vlado le o tem, da bodo povabili tudi nevtralne države, ne pa, katere države. Šele 24. oktobra so sporočili Sovjetski zvezi, da so povabili tudi Španijo, Portugalsko in Švico. List se sklicuje na izjavo nekoga ameriškega radijskega komentatorja, da bi dokazal, »da bi bilo važnejše, če bi se udeležila konference Sovjetska zveza namesto omenjenih treh držav. List izjavlja zaključno, da bodo »morda priznali to mnenje, če že ne med konferenco, pa vsaj po konferenci v Chicagu«.

Medtem je v britanski splošni zbornici zabilog na namig vlade za besedo neki poslanec in vprašal: »Ali ne bi bilo pametnejše, če bi zaprosili Španijo in druge Sovjetski zvezi sovražne države, naj se ne udeležijo mednarodne konference za letalski promet v Chicagu, da bi se je lahko udeležila Sovjetska zveza?« Namestnik min. predsednika Attlee je samo kratko odgovoril, da za takšen korak ni pristojna Anglija, marveč Zedinjene države. Sovjetski list »Pravda« pa je podal ta Attleejev namig Američanom brez komentarja.

Sovjetski pohlep po rumunskem petroleju

Zeneva, 7. nov. Po vesti »Sunday Times« kaže Sovjetska zveza vedno močnejši interes po posesti petrolejskih polj. Poleg poseganja po iranskih in galicijjskih petrolejskih izvorih se zanimajo sedaj v Moskvi zelo živo za rumunске petrolejske vire. Že so izjavili, da bi bili pripravljeni odkupiti britanske, ameriške in ostale interese do teh petrolejskih področij. Sicer so ponudbo prvotno odklonili, toda zadnja beseda tozadevno gotovo še ni padla.

Komunisti bodo podpirali Pierista

Zeneva, 8. nov. »Times« javlja iz Bruslja, da je politični urad belgijske komunistične stranke pregledal poročilo o razgovoru svojega zastopnika z ministrskim predsednikom Pierlotom ter sklenil zaenkrat sodelovati z vlado. O priliki obiska zunanjega ministra Spaaka v Londonu je zastopnik komunistov resno posvaril min. predsednika, naj ne sklene kakšne enostranske zveze.

Boljševiki proti Poljakom v Rumuniji

Madrid, 8. nov. Narodni odbor v Zedinjenih državah živečih Poljakov je v pismu zunanjemu ministru Hullu protestiral, ker so sovjetske vojaške oblasti aretirale in odnele iz Rumunije številne znane poljske emigrante. Med aretiranimi Poljaki je tudi več poljskih ministrov in visokih častnikov poljske armade.

Bolgarija prekinila odnose z Japonsko

Budimpešta, 8. nov. Radio Sofija objavlja, da je bolgarska prevratna vlada prekinila odnose z Japonsko. To so večerjali sporočili japonskemu poslaniku v Sofiji. Kakor znano, je pred par dnevi prekinila odnose z Japonsko tudi rumunska vlada.

Tako piše »tovariš polkovnik« Daki

Med zaplenjenimi komunističnimi spisi, kateri prihajajo dan za dnem v roke domobrancem, so nedavno našli tudi oglejen in večkrat zganjen list papirja, ki pa se je pri pozornejšem ogledu izkazal za pravo zanimivo listino. Zgodba, ki se da razbrati z nje, ni niti krvava, niti drugače važna, vendar je listina značilna za dokaz, kakle ljudi postavljajo komunisti za svoje »višje komandante« in jih proglajajo za »narodne heroje«. Osrednja osebnost zgodbe je namreč žalostno znan »polkovnik« Daki, komandant komunistične »divizije«.

Na gornji polovici lista je napisana prošnja, katero je za nekoga »tovariš« Karla Kraševca sestavil in napisal očividno eden njegovih bolj solanih znancev. Glasi se: »Šab 18. divizije tov. polk. Daki. Podpisani tovariš Karle Kraševac iz Sela — prosil za podaljšanje dopusta v svrhu nujnih poljskih del. Ker je očel bolhen in telesno nesposoben — ter je še mnogo dela, prosim, da se prošnja primerno ugodni, zlasti, ker so 3 sinovi v NOV in je to moj prvi dopust tekem 3 let. Ker je neobhodno potrebno da kmetiška dela končam, prosim, da se mi sporoči bo li zaproseni dopust ugodno rešen. Za dovršitev kmetijskih del prosim še 10-14 dni dopusta.

Smrt fašizmu!

Kraševac Karle. Pod to prošnjo je »tovariš polkovnik« Daki lastnorodno napisal naslednje dovoljenje, ki ga prinašamo v faksimilu originala: »Tovariš polkovnik Daki — Javljam ti da bi se mogel že tebi javiti. Psem se 18 dol na dolensko pa ni bilo tam divizije hodil sem 9 dni in sem spet prišel domov. Doma več kako je v Rutah nema kdo delat pa zaradi tega tu se blo pašem mogel cimpr delat. Slišim zaradi pravo časno kosensem Javil dameboste u strelili. Pridem tako in tako karče pa narediste zmano pridem 10, 10 sigurno — Tovariš Karle Kraševac«.

Pod tem vstiscam, ki kažejo vso ostro komunistično disciplino, namreč streljanja za vsak najmanjši prestop, je še naslednji dodatek Karlova bratrance Jožeta iz »Prešernove brigade«, ki bi bil rad sprejet v Dakičjevo »divizijo«:

»Tovariš pol. Daki — Jost bi te rad prosil če bi mogel tvoji diviziji ostal. Prišl sem pa sprešernove brigade. Zda te pa proim tovariš daki dabi tvoji diviziji ostal saj me poznaš. Jast sem karlov bratranec — Joze Kraševac/Selo šte«.

Svoje opravičilo je »tovariš« Karle sestavil in napisal to po: očividno sam brez tuje pomoči, ravno tako tudi njegov bratranec svojo prošnjo. Kakšna je bila njuna nadaljnja usoda, z lističa ni razvidno.

Tako torej piše Daki, eden najvišjih komunističnih funkcionarjev v slovenskih krajih. Slog in pisava govorita sama po sebi dovolj jasno o človeku, ki si lasti pravico odločati o življenju in smrti nešteti ljudi in kateremu komunistični kolovodje to pravico tudi priznavajo. Zgodba pa še ni končana. Kraševac je

Sprememba naredbe o prepovedi kretanja prebivalstva in policijski uri

Na podlagi pooblastila danega mi z naredbro Vrhovnega komisarja na operacijskem ozemlju »Jadransko primorje« o prepovedi kretanja prebivalstva in o policijski uri z dne 22. decembra 1943, št. 15, Verordnungs- und Amtsblatt des Obersten Kommissars in der Operationszone »Adriatisches Küstenland« kos 1 iz leta 1944 odreja:

Cl. 1. Od 9. novembra 1944 do nove odredbe sta hoja in vožnja po javnih cestah, trgih in poteh na območju mestne občine Ljubljane in tistih delov sosednih občin, ki so vključeni v Ljubljansko zaporno ozemlje, od 21. do 4.30 ure prepovedani.

Cl. 2. Ostali predpisi, ki jih obsega naredba z dne 4. marca 1944, št. 32, Službeni list št. 44/17 iz 1944, ostanejo nespremenjeni.

Prezident div. general Rupnik, s. r.

Obvestila »Prevoda«

Nakazilo vina

Gostinski obrati in točilnice vina v občinah Ljubljana, Brezovica, Dobruva, Dobrunje, Jezica, Log, Polje in Rudnik, ki za mesec oktober niso nabavili vina in so povsem brez alkoholnih pijač, prejmejo v petek 10. novembra nakupnice za vernut in sicer za obrate z začetno črko S do Z in A, B, C.

Nakupnice deli »Prevoda«, Novi trg 4/III, soba 20 a.

Vernut bo prodajal veletrgovec z vinom Zupan Julij, Frankopanska 5.

Kdor pride po nakupnico, mora predložiti register za točenje alkoholnih pijač dotičnega obrata.

Lorda Moyne so umorili židovski teroristi

Bern, 8. nov. Kakor javlja »Exchange Telegraph« v vesti iz Kaira, je objavil britanski vrhovni poveljnik na Bliznjem vzhodu general Inget, da je postal lord Moyne žrtev židovskih teroristov. Morilci so dejanje skrbno pripravili. Preiskava je dokazala, da so več dni opazovali hišo, v kateri je bival minister, ter da so se v nedeljo zvečer vthotapili na vrt okrog nje. Napad sta izvedla dva moška, ki sta nato poizkušala zbežati s kolesi. Po divji gonji so ju dohiteli. Močno ranjena atentatorja sta sedaj v neki vojaški bolnici pod strogim nadzorstvom. Doselej nista hotela dati nikake izjave.

Umorjeni lord Moyne je bil 64 let star in je veljal za enega najbogatejših Angležev. Pripadal je bogati pivovarnarski rodbini Guinness.

Zeneva, 8. nov. Po poročilu radia Kaira, je imel eden izmed atentatorjev, ki je izvršil napad na lorda Moyne, pištolo tipa Mauser, drugi pa je imel navaden revolver. Pri zaslišanju sta odgovarjala v hebrejskem jeziku. Radio London poroča, da je prisel v Kairo policijski polkovnik Cilas iz Palestine z nekaterimi uradniki, da bi sodeloval pri preiskavi atentata na lorda Moyne.

Naročite se na romane »DOBRE KNJIGE«

odšel na dopust. Ker se do dotičnega časa ni vrnil, je bila za njim poslana nekaka italica. »Tovariš Kraševac je nekaj izvedel o tem in nato napisal Dakiju naslednje vstisce na drugo stran dopustnega dovoljenja:

»Tovariš Pukovnik Daki — Javljam ti da bi se mogel že tebi javiti. Psem se 18 dol na dolensko pa ni bilo tam divizije hodil sem 9 dni in sem spet prišel domov. Doma več kako je v Rutah nema kdo delat pa zaradi tega tu se blo pašem mogel cimpr delat. Slišim zaradi pravo časno kosensem Javil dameboste u strelili. Pridem tako in tako karče pa narediste zmano pridem 10, 10 sigurno — Tovariš Karle Kraševac«.

Pod temi vstiscam, ki kažejo vso ostro komunistično disciplino, namreč streljanja za vsak najmanjši prestop, je še naslednji dodatek Karlova bratrance Jožeta iz »Prešernove brigade«, ki bi bil rad sprejet v Dakičjevo »divizijo«:

»Tovariš pol. Daki — Jost bi te rad prosil če bi mogel tvoji diviziji ostal. Prišl sem pa sprešernove brigade. Zda te pa proim tovariš daki dabi tvoji diviziji ostal saj me poznaš. Jast sem karlov bratranec — Joze Kraševac/Selo šte«.

Svoje opravičilo je »tovariš« Karle sestavil in napisal to po: očividno sam brez tuje pomoči, ravno tako tudi njegov bratranec svojo prošnjo. Kakšna je bila njuna nadaljnja usoda, z lističa ni razvidno.

Tako torej piše Daki, eden najvišjih komunističnih funkcionarjev v slovenskih krajih. Slog in pisava govorita sama po sebi dovolj jasno o človeku, ki si lasti pravico odločati o življenju in smrti nešteti ljudi in kateremu komunistični kolovodje to pravico tudi priznavajo. Zgodba pa še ni končana. Kraševac je

Vsa zgodba je torej res lost vsakdanja in polovična polja papirja, ki jo potrebuje, bi ne bila prav nič zanimiva, če ne bi bilo na njej lastnorodno napisanega Dakičjevega dovoljenja. Iz njega bo morda vendarle tudi kak komunistična simpatizer razbral marsikaj, kar ga bo pretreslo ali vsaj napotilo k resnemu premišljevanju.

O sovjetskem letstvu bo gg. profesorjem in učiteljem ljubljanskih šol v petek, dne 10. novembra ob 8. uri zjutraj v dvorani kina Sloga predaval pobegli sovjetski profesor g. Sergej Grotov. — Šolniki, udeležite se tega predavanja.

Gospodarstvo

Egiptski bombaž

Znano je, da ima Egipt najboljši bombaž, ki so ga za izdelovanje najfinejših tkanin pred vojno kupovale tudi države, ki same izvažajo bombaž, kakor so Zedinjene države in Indija. Čelo Sovjetska Rusija, ki je zadnja leta pričela izvažati bombaž, ni mogla izhajati brez egiptskega bombaža.

V Egiptu so šele v prejšnjem stoletju na prizadevanje Angležev pričeli gojiti bombaž. Pred sedanjo vojno je odpadlo 30% egiptске obdelane površine na kulturne bombaže, ki je izpodrinil pridelovanje žita, čeprav je ravno žito v starem veku tvorilo osnovo egiptskega bogastva. Se pomembnejšo vlogo je igral bombaž pred vojno v egiptski zunanji trgovini, saj je odpadlo 90% vrednosti egiptskega izvoza na bombaž, po katerem je bilo zaradi dragocenih lastnosti egiptске vrste povod na svetu veliko povpraševanje. V zadnjih desetletjih se je v Egiptu razvil tudi močna tekstilna industrija, usmerjena predvsem na predelovanje egiptskega bombaža.

Ze v pričetku sedanje vojne pa so se možnosti izvoz egiptskega bombaža zaradi pomoške vojne in pomanjkanja ladij znatno zmanjšale. Egiptska vlada je bila prisiljena odkupiti presežek letn in je ob enem odredila znatne omejitve za pridelovanje bombaža v korist krušnega žita, ki ga je moral Egipt v zadnjih desetletjih v znatnem obsegu uvažati, kar je v prvih letih vojne povzročilo precejšnje težave v prehrani. Površina bombažnih kultur je v resnici nazadovala na polovico predvojne stanja. Navzlic temu so neovnovljive zaloge nadalje naraščale in so v pričetku zadnjega bombažnega leta, to je 1. avgusta 1943, dosegle 450.000 ton, kar ustrezno približno eni predvojni letini.

Zaloga so naraščale navzlic temu da je potrošnja egiptске tekstilne industrije znatno narasla in je dosegla 450.000 ton na leto. Šele v letu 1943/44 je prišlo do ravnovesja med zmanjšano proizvodnjo v vlini 200.000 ton in potrošnjo odnosa prodaje, ker so se možnosti za izvoz bombaža nekoliko zboljšale in to navzlic temu, da morajo egiptске bombaže izvažati preko Rdečega morja in Perzijskega zaliva. Ob pričetku novega bombažnega leta 1944/45 je egiptska vlada priklarko lahko zabeležila, da se zaloga n' so več dvignile. Prišlo je tud do znatnih spekulativnih nakupov, ki so omogočili dvig cene.

V pričetku, da se bodo kmalu odprla redna pota za izvoz egiptskega bombaža, se egiptске pridelovalci bombaža trudijo da bi se uknile al, vsaj omilile pridelovne omejitve, ker pričakujejo, da bo po vojni veliko povpraševanje po egiptskem bombažu. Čeprav je povečano pridelovanje žita znatno glajalo vprašanje oskrbe egiptskega prebivalstva, hočejo pridelovalci bombaža zopet opustiti proizvodnjo žita, češ da se jim pridelovanje bombaža bolj izplača. Egiptska vlada pa una tehtne pomislike. Gotovo bo po končani vojni povpraševanje po bombažu znatno in ne bo težko za vnovčenje pridelka, toda vprašanje je, če bodo izvozne možnosti za daljšo dobo ugodne. V teku sedanje vojne so pričeli bombaž pridelovati v južnih evropskih državah in ni verjetno, da bi te kulture zopet onemeli. Isto velja za dežele vzhodnozazkejskega prostora. Vrh tega se povsod pridelujejo zboljšati kakovost in jo približati egiptskemu bombažu. Končno je upravičeno polet proizvodnje umetnih tekstilnih vlaken. Iz navedenih razlogov so ugledni egiptски gospodarstveniki dvignili svarilne glasove in priporočajo, da se omejitve zaenkrat ne uknijo.

Gospodarske vesti

Medžarski bankovci po 1000 pengov. Madžarska Narodna banka je objavila, da bo izdala bankovce po 1000 pengov. Bankovci po 1000 pengov so bili v prometu do leta 1931. Takrat pa so jih vzeli iz prometa, ko je Madžarska izvedla omejitve v deviznem prometu.

Delno razveljavljanje belgijskih bankovcev. Belgijski finančni minister je po bruselskih vesteh prišel v London na posvetovalna finančne narave. V njegovem spremstvu je ravnatelj belgijske Narodne banke. Minister je pred odhodom informiral belgijske novinarje o rezultatih nedavnih valutno-finančnih ukrepov. Med drugim je izjavil, da je bilo priznanih ali zamenjanih za 90 milijonov belgijskih bankovcev. Vrednost ne priznanih bankovcev znaša 100 milijonov frankov. Te bankovce bodo proglašili kot neveljavne.

De Gaulle bo našel notranje posojilo. Kakor poroča agencija Reuter iz Pariza, je objavil de Gaulle na 6. novembra emisijo 3 odstotnega notranjega posojila. Glavni namen posojila je, absorbirati najmanj 100 milijard frankov denarja, ki je sedaj v obtoku.

Živilski trg

Ljubljana, 9. novembra. Živiljenje na živilskem trgu se sedaj zaradi alarmov razvija ob tržnih dneh že v zgodnjih jutranjih urah. Prodajalci, ki se pripravijo že prejšnjo ponočilo, pripeljejo zelenjavo že kmalu po 7. uri. Kmalu pa se njimi, nekatere pa celo pred njimi, prihajajo gospodinjke. Vsaka nazlo polže kaj primerneje za v lonce, nato pa se hitro poslovi in gre se po »truh« opravkih ali pa domov. Največ življenja in prometa je na živilskem trgu med 8. in 9. uro. Kasneje prodaja in nakup popuščata.

Naše zelenjadarice dovažajo na trg še vedno precej lepe jesenske in zimске povrtnine. Veliko zanimanja kažejo gospodinjke zlasti za zelinate glave in za repo. Rade kupujejo tudi peso, kolerabo, ohrovt in solato. Manj povpraševanja je po bučah, čeprav bi se lahko v marsikateri stiski z njimi pomagale. Zelenjava je danes v vseh družinah glavna jed. Zato moramo izkoristiti vse vrste povrtnine, ki nam je še na razpolago. Pravila vojne prehrane nam vevajo, da uporabljamo krompir, žgance, fižol, makarone in polento le kot dodatne jedi, a katerimi se nasitimo. Po teh pravilih se gospodinjke večinoma ravno, saj so zelje s krompirjem, buče z žganci, špi-naca z rižem ali krompirjem, fižolova oma-

ka z makaroni, solata s pražencem, kumare v omaki s cmoki in žilcniki ter golaž s polento in druge kombinacije teh jedi vsak dan na našem krožniku. Zato zelje, njave na živilskem trgu ni nikdar preveč. Gospodinjke jo naglo pokupijo, želele bi pa le nekoliko več količinske in kakovostne izbire.

Zadnje dni je na trgu napradaj precej gob mraznice, ki grelo dobro v denar. Sicer pa nudi živilski trg običajno sliko, kakor smo je vajeni zadnje mesece in leta. Pri tržnostju je še vedno napradaj mnogo cvetja. Slana ga še ni vsega uničila. Gospodinjke segajo rade po njem, ko odhajajo s trga.

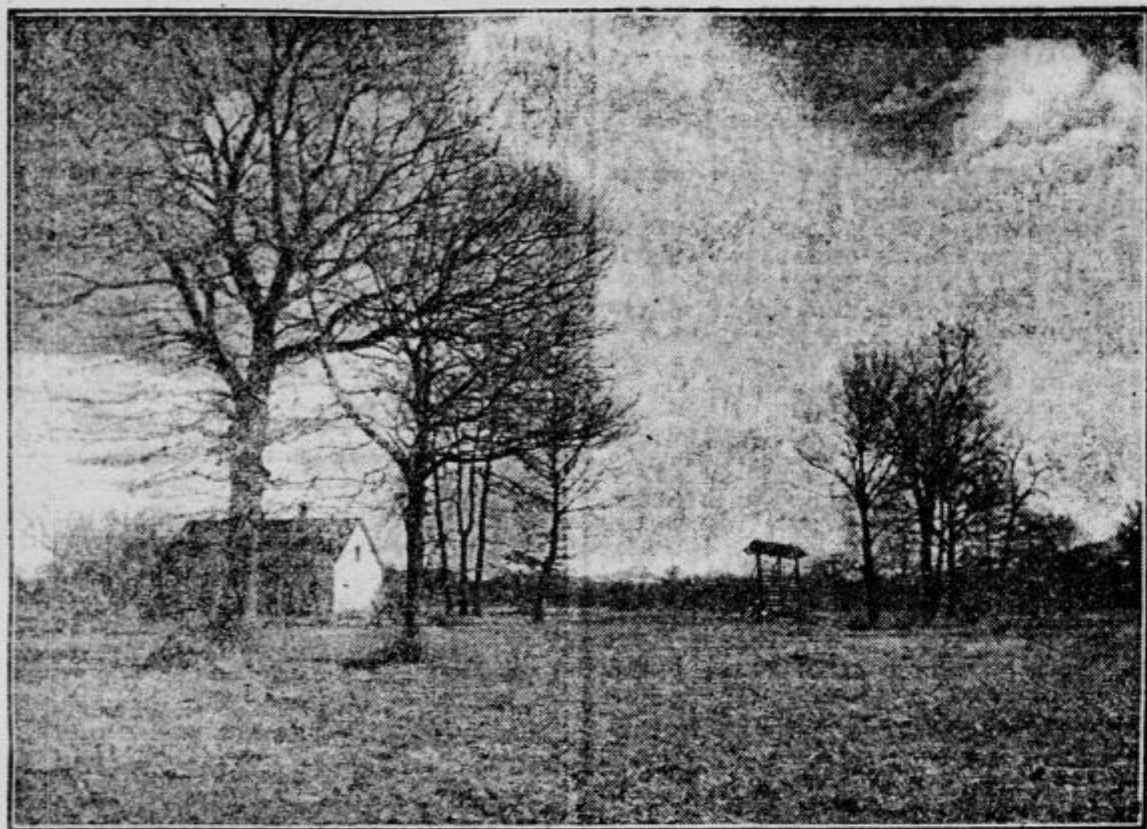
Kazni zaradi prestopkov zatemitvenih predpisov

Od 22. oktobra do 1. novembra so bili zaradi prestopka predpisov o zatemitvenih kaznovani:

Suja Albina, zasebnica, Resljeva cesta 15; Brandsteter Jože, kroj. mojster, Vodmatska cesta 13; Velebič Maks, pos. Ižanska c. 2; Zajc Štirok, inženjer, Vodovodna 7; Cizel Martin, meh. mojster, Puharjeva 6; Kranje Adolf, sofer Slovškova 23; Strkberger Frida, zasebnica, Bleiweisova 50; Kolar Matija, trafikantinja, Predovičeva 12; Devetak Rudolf, soboslikar, Predovičeva 40; Drobnič Rozalija, gostilničarka, Zaloška c. 10; Lenarčič Karel, saščičar, Predovičeva 23; Stanovnik Josip, trgovec, Predovičeva 10; Pečar Viktor, prevoznik, Zadržna 17; baron Codelli Anton, Kolarjeva 34; Ribič Janko, dimnikarski mojster, Strleška 24; Šiplja Vladimir, gostilničar, Strleška 22; Milanović Mihajlo, novinar, Puhljeva 16; dr. Pučnik Ivan, zdravnik, Askerčeva 15; Puc Mira, gospodinja, Askerčeva 15; Biebler Viktor, trgovec, Langusova 14; Singler Gabrijela, frizerka, Jančeva 2; Kunstelj Anica, šivilja, Pavšičeva 11; Kavčič Milan, prokurist, Medvedova 5; Avšič Alojz, posestnik, Draga 48; Pleše Miroslav, tovarnar, Podmilskačeva 11; Svab Jelka, vdova, Staničeva 20; Erzina Jerka, trgovka, Mostni trg 8; Mikšič Franc, hotelir, Slovškova ulica 5; Zonič Jovan, soboslikar, Dunajska cesta 37; Voltman Dora, hšna posestnica, Groharjeva ulica 48; Zupančič Matija, Florjanska ulica 20; Mark Ivan, krojač, Ogrinčeva ul. 7; Zalelet Anton, posestnik, Vodnikova cesta 48; Verbič Anton, trgovec, Stritarjeva 7; Mihelak Vincencij, bančni uradnik, Vodnikova ul. 35; Lasan Jurij, gostilničar, Vodnikova c. 71; Kunc Ana, zasebnica, Ulica 3. maja 5; Kunovar Stanko, kamnosek, Podutik 1; dr. Kuhar Andrej, javni notar, Dalmatnova 7; Kregar Josip, tes. mojster, Povčeta c. 19; Kralj Zofija, hšna posestnica, Strleška 5; Kovič Matilda, trafikantinja, Zaloška c. 41; Komotar Antonija, posestnica, Stepanja cesta 2; Klemen Jernej, posestnik, Vodnikova c. 58; Karstič Amalija, posestnica, Galjeviča 34; Kasilc Julija, književodkinja, Rožna dolina, C. VIII-4; Kalčič Alojzij, trgovec, Celovška c. 95; Jermacič Franc, mehanik, Zaloška c. 173; Jarc Alojzij, posestnik, Vodnikova c. 99; Godnič Jože, odvetnik, Zaloška c. 10; Gurm Stefan, čevljar, mojster, Albanska ul. 14; Fagar Ivan, trgovec, Dunajska c. 14; Eric Franc, benčni ravmatelj, Miklošičeva c. 10; Dergine Franc, hišni posestnik, Dolenjska c. 10; Čoč Karel, industrijec, Groharjeva nabrežje 6; Cerar Antonija, trgovka, Bethovnova 13; Bricej Ivan, stavbenik, Kolarjeva 3; Andreščak Alojz, čevljar, Ciril-Metodova c. 53; Albič Alojzij, pasar, Čermetova 51; Abuhar Franc, vulkanizer, Bezenškova 6; Vavpotič Marijana, poslovođkinja, gostilna, Dunajska c. 43; Urbanc Franc, trgovec, Sv. Petra c. 1; Umek Armand, zasebni uradnik, Privoz 11; Tušar Helena, trgovka, Medvedova 30; Tonec Anton, najemnik kavarne »Evropa«, Dunajska c. 15; Starič Anton, trgovec, Zadnikova ul. 14; Štuler Milka, trgovka, Dunajska c. 37; Svetek Cril, posestnik, Costa k božjemu grobu 24; Smole Ivan, poslovođja, Gosposvetska c. 157; Šilvar Angela, zasebnica, Mahničeva 8; Zilvil Vilj, trgove

Mestni log — dobavitelj lesa in drv za Ljubljance

Tako je bilo pred stoletji, danes pa je že zelo izsekano — Kako so se Ljubljanci okoriščali z njegovim bogastvom

Ob sedanjem ponovnem redčenju in izsekavanju kostanjevega drevoreda na Opekarski cesti je nedavno neki ljubiteljski nasadov nejevoljno zagodnjel, češ zakaj zaje ne posekajo dreves na Barju in v Mestnem logu, saj je les hrastov, smrek in brez nedvomno boljši in izdatnejši za kurjavo kakor kostanjev. Može je v nekem oziru imel prav, ni se pa spomnil velike in važne razlike. Kostanj, ki rastejo na Opekarski cesti, so javna lastnina. Drevesa na Barju in v Mestnem logu pa so že mnogo, mnogo let zasebna lastnina. Nedvomno bi bilo sedanjim stiski za drva in kurjavo zelo pomagano, ko bi posekali drevje v Mestnem logu. Škode ne bi bilo velike, saj je že zelo razredčen in niti senca nekdanjega lepega in velikega Mestnega loga.

Mestni log je segal do trnovske cerkve

O Mestnem logu so nam zgodovinarji Ljubljane zbrali mnogo zanimivih podatkov. Iz njih izhaja, da se je Mestni log v starih časih razprostiral po mnogo večjem zemljišču kakor danes. Neka zemljiška mapa kaže, da je drevje Mestnega loga na levem bregu Malega grabna segalo skoraj tja do trnovske župne cerkve. Sedaj je pa Mestnega loga več na desnem kakor na levem bregu Malega grabna. Vsi njegovi lastniki v preteklih stoletjih so ga raje in uspešneje redčili in izsekavali, kakor pa skrbeli zanj. Tako se je nado krčil in ga je ostala še tista malenkost, kolikor ga je danes na desnem bregu Malega grabna za Sibirijo. Kar je dreves še tostran, na levem bregu Malega grabna, že ne zasluži več imena loga.

Lastniki Mestnega loga so bili pred stoletji deželni vladarji. Ker ga sami niso »koriščali«, so pogosto priznavali ljubljanskim meščanom pravico, da smejo po potrebi sekati v Mestnem logu in v drugih okoljskih gozdovih, ki so bili njihova last. Dovoljenje so meščani dobivali na magistratu, ki je skrb za Mestni log poveril posebno nastavljenemu logarju. Ta je moral paziti, da ni nihče v Mestnem logu sekal brez dovoljenja. Može je imel veliko oblast. Krenil nam poroča, da je nekdo zalotil celo samca mestnega župana, ko je prišel v Mestni log po les. Ni se ga ustrašil. Zarubil mu je konje in voz. Na podoben način so logarji preganjali druge samolastne in samovoljne škodljivce.

S hrasti iz Mestnega loga so utrjevali Ljubljano

Kaže pa, da se je kljub temu zelo grešilo. Meščani so pridno sekali, niso pa loga obnavljali, kakor bi bili morali. Kasnejša poročila povedo, da je bil Mestni log že zelo izsekano. Mnogo dreves so posekali, ko so utrjevali Ljubljano za obambo pred Turki. Prišlo je celo tako daleč, da je cesar Maksimilijan leta 1495. opozoril ljubljanske meščane in njihove oblasti, naj posvečajo Mestnemu logu več skrbi in naj ga po potrebi celo ogradijo. Ta opomin z najvišjega mesta ni zalegal, kajti leta 1503. je bilo prepovedano sekanje dreves za drva in dovoljeno le sekane, kolikor je bil les potreben za utrjevanje gradu in mesta.

Večino dreva v Mestnem logu so tvorili

les z Gline, Trnovčani pa so dobili 70 in pol deleža. Trnovske deleže kakor tudi krakovsko na levem bregu Malega grabna — bilo jih je za 51 gospodarjev 59 — so imenovali trnovske oziroma krakovske »partee«. V 150 letih je večina Trnovčanov in Krakovčanov svoje deleže prodala.

Mestni log je dolgo časa slovil kot izvrstno lovišče. V njem so iskali razvedrila deželni oblastniki. Včasih je imel Mestni log zelo visoke goste lovce. V času kongresa leta 1821. so priredili v Mestnem logu velik lov na race, ki sta se ga udeležila cesar Franc in car Aleksander. Pravijo tudi, da se je cesar Franc, dokler je bival v Ljubljani, zelo rad vozil na sprehod v Mestni log.

Danes stoji v njem že nad 110 hiš

Po Mestnem logu se v zadnjih desetletjih naseljujejo ljudje. Leta 1910. je stalo v Mestnem logu veliko pristan in skednjev, stanovanjskih hiš pa le za 50 prebivalcev. Ob ljudskem štetju leta 1931. so našli na njegovem ozemlju že 87 družin s 362 prebivalci. V jeseni istega leta je v Mestnem logu nastala skupina 46 majhnih hiš, ki ji pravimo danes Sibirija. Leta 1933. je stalo v Mestnem logu že 113 stanovanjskih hiš.

90 letnica Andreja Vrhovca

Ljubljana, 9. novembra.

V šempetrski župniji praznuje danes 90-letnico rojstva Andrej Vrhovec, brat znamenitega pokojnega ljubljanskega zgodovinarja prof. Janeza Vrhovca. Jubilar, ki je učal svojo visoko starost zdrav in čil, je znan šempetrskim župljanom in mnogim drugim ljubljancem pod imenom »Grumov oče«. Tako se je že od starih časov reklo pri hiši, kjer se je rodil na Poljanski cesti št. 50.

Andrej Vrhovec je že v zgodnji mladosti prevzel domače poselstvo na Poljanah in je vse življenje marljivo ter uspešno gospodaril, dokler ni pred leti prepustil gospodarstva svojemu najstarejšemu sinu. Večino svojega živ-

ljenja je preživel v Ljubljani, ki jo je zapustil le v dobi vojaške službe. Služil je vojske v Trstu pri »kranjskih Jancizih« in se je z njimi udeležil okupacije Bosne leta 1878. V tej dobi je marsikaj zanimivega doživel, o čemer se danes rad pripoveduje, kakor ve mnogo zanimivega povedati tudi o stari Ljubljani. Vrhovec si je kmalu izbral zvesto življenjsko družico Terezijo iz družine trdnih gruntarjev. Lenartovih iz Tisk pri Skofljici. V srčnem zakonu se jima je rodilo 10 otrok, od katerih jih živi še šest. Vsi so dobro prekrbljeni in si pošteno služijo svoj vakdanji kruh.

Jubilant je bil vse svoje življenje izredno delaven in spada med tiste stare, poštene ljudi, ki njihova beseda nekaj zaleže. Kljub svojim visokim letom še vedno rad poprime za vsako delo. Mnogo opravkov najde na vrsti, ki ga obdeluje z vso ljubljeno. Duševno je še zelo svež in se rad spominja fantovskih let. Od srca mu želimo, da bi še dolgo ostal zdrav in da bi živel in sreči in zadovoljstvu!

Opozorilo hišnim lastnikom

Uprava policije — oddelček za protiletalsko zaščito opozarja vse poselnike hiš na navedbo o dopolnitvi predpisov o protiletalski zaščiti, ki je razširjena na vse mestne predele Ljubljane, glede ureditve hišnih zakonitih in izvršitve ostalih ukrepov hišne protiletalske zaščite, da v danem roku isto izvršijo. Proti kršiteljem te navedbe se bo strogo postopalo.

Sovražni naval se bo izčrpal

»Kärntner Zeitung« je objavila pod naslovom »Mar se sovražni naval ne bo izčrpal?« članek, v katerem pravi:

Sovražna koalicijska je pospremila svoj množični naval na kontinentalno utrdbo z agitatorično formulo o neizprčnosti svojih sil. Silke prodajajočih sovjetskih tankovskih oddelkov na vzhodnih bojiščih in uporaba materiala zavezništev v ognjenih viharjih na zapadni fronti, kakršni ni primere, so kulise te trditve. Često je ta tako občutna, da se o njej odbije pripomba, da so postavljene meje tudi možnostim ovražne koalicije. Dejansko določa sedanje obdobje vojne materialna premoč nasprotnih strani. Nič ni bolj značilno za sedanjí vojni položaj z vsemi njegovimi preizkušnjami razmerja med materialom in človeško vztrajnostjo, kakor je ugotovitev nemškega vojskega na italijanski fronti: »Ko bi imeli njegove tanke in letala, bi nasprotnika že davno s Sicilije pogнали v morje.« Ko bi imeli! ... Se mar ta pogojnik kdaj lahko spremeni v sedanjik? Se mar množica rezerv sovražnih sil ne bo nekoč izčrpala? Mar ni mogoče obnoviti ravnotežja?

Fronte nasprotnika se odkrivajo iz virov treh svetovnih sil. Zedinjene države ne poznajo letalskih alarmov, ne z bombami razlejanih produkcijskih centrov, ne pomankanja delovnih moči. Anglija se lahko opira na svetovni imperij. Sovjetska zveza ima ogromen arsenal surovin in izdelkov vzhodno od Urala. Prebivalstvo Zedinjenih držav šteje 145 milijonov ljudi, Anglije 45. Po ljudskem štetju 'z l. 1936 živi v Sovjetski zvezi 171 milijonov ljudi, pri čemer so to številce še namenoma nisko označili. K temu pridejo še človeške rezerve angleškega imperija, pomožnih narodov in k naraščanju vojne pristaljenih vojsk odpadlih balkanskih držav. Ves svet so vraznikovi na fronto proti Nemčiji. Pa če se je v tej vojni pojavilo do čudesa se, ga je do sedaj, je res, da množični sovražni naval doslej ni uspel Nemčijo pregaziti in izdreti.

List poudarja, da se je nemško povelništvo od l. 1942 odločilo za strategijo izčrpanja, ki jo je postavilo na mesto premikalne metode z obkoljevalnimi pokredi in uničevalnimi bitkami. Vsa prizadevanja nasprotnikov, da bi Nemčijo izrinili z uni-

čujočimi udarci iz njenega obrambnega položaja in ji tako onemogočili strategijo izčrpanja, so ostala brez uspeha. Nedvomno je doletelo Nemčijo v zadnjih letih nekaj močnih udarcev, ki pa so prišli do izraza večinoma v teritorialnih izgubah, redko kdaj v izgubi večjih mas njene vojske. Borba v obrambi je mogla »meči le ta mušica, da se zberejo nove sile in pridobi čas za izravnavo s silami na drugi strani. Nemški vojak je našel na brezprimeren način zvezo med defenzivno in ofenzivno akcijo.

List ugotavlja, da sta bojišča na vzhodu in na zapadu sedaj zelo podobni. Na obeh straneh si nasprotnik prizadeva z delnimi operacijami doseči izločitev za nove velenje ofenzive. Glavni stan Eisenhowra kakor tudi sovjetsko ravnino poveljništvo sta sedaj pač podcenjevala bojno moč nemškega vojske. Za vsak primer pa sta vrgla v borbo vse sile, ki sta jih imela trenutno na razpolago. Obrambni uspeh v prvi fazi borbe za Nemčijo pač v nobenem primeru ne zmanjšuje nevarnosti, v kateri se je Nemčija znašla. Na vsaki način pa je izraz nezlomljene nemške vojne morale in znamenje sedanje bojne sile nasprotnika.

»Kärntner Zeitung« obeležuje v tej zvezi prednosti nemške defenzive, ki je prišla do izraza v pridobitvi časa in v novem orožju kot protitežji nasproti sovražni materialni premoči. List omenja tudi novi program v gradnji lovcev, ki so ga obeležili prei kratkim nemški pristojni zbori. Pri tem ugotavlja, da je treba za uspešno borbo vojske z novim orožjem doseči tudi enakost letalskih sil, pa čeprav le na začrtih borb. List poudarja, da se tudi v tem pogledu ustvarjajo pogoji, ki dajejo nemškemu narodu zavest gotovosti. Nazadnje prihaja do zaključka, da za presojo bodočih možnosti ni odločilno vprašanje, ali se bo kdaj bojna sila nasprotnika izčrpala, marveč da-li bo uspelo sprito manjši številni moči na nemški strani s novodobno oborožitvijo doseči protitež, ki bo odpravil in presegel učinek sovražnih množic. Ko bo ta pogoj izpolnjen, se bo lahko smatrala vojna za odločeno in bo eden ali drugi nasprotnik spoznal nemislivo svojo namero, da bi prisilil Nemčijo na koleno.

Schubertov večer v Nemški akademiji

V zvezi z običajnim torkovim umetniškim večerom v radiu je Nemška akademija nudila v torek zvečer svojemu občinstvu lep glasbeni užitek: radijski koncert je bil prirejen v mali filharmonični dvorani ob udeležbi številnih povabljenih tukajšnjega lektorata Nemške akademije. Prisotni so bili med drugimi kancler nemškega konzulata Liesenberg, hrvatski podkonzul conte Pavlovič, zastopniki nemške vojske in policije; posebnega svojega zastopnika je poslal prezident pokrajinske uprave general Rupnik, dalje vršilec dolžnosti mestnega župana Jančigaj. Goste je sprejemal predsednik lektorata prof. dr. Svoboda.

Večer je bil posvečen enemu najljubeznivejših skladateljev nemške umetne popevke, velikemu današnjemu mojstru Franzu Schubertu. Poglavitna teža programa je ležala na naši priznani operni pevki gđ. Elzi Karlovičevi, ki je naštdurala v izvrnem besedilu deset Schubertovih popevk, same bisere iz njegovega glasbenega dela. Zapela jih je z vso lepoto in osvajačo silo svojega glasu ter dosegla s temi nastopi zaslužen priznanje. Pevko je na klavirju spremljal pianist in skladatelj prof. Marijan L'povek in s svojo diskretno, umetniško doganjo spremljavo izdatno podpiral pevke ter pripomogel k prednemu učinku teh lepih samospevov. Posebna, prvotno nenapovedana mikavost večera pa je bil nastop odličnega pianista prof. A. Trosta, ki je izvajal na klavirju dva Schubertova Improvta. Tako se je Schubertov večer razvil v krasno počastitev tega ljubljanskega skladatelja in je zapustil v poslušalcih kar najugodnejši vtis.

Gospé Mileni Pirjevec v spomin

Ob smrti ge Milene Pirjevec, katero smo zabeležili v večerjini številki našega lista, smo prejeli iz ceroka ge. M. L. naslednje spominske vrstice:

V sončni Sežani, v naročju kraškega skalovja Vam je tepla zibelka. Že zgodaj ste priskuhili trdi in tehtni besed naših očancov ter dobili vpogled v življenje, ki Vas je zanimalo do zadnjega diha. Kot lastnica ka-

varne v domačem kraju ste zbiral v svojem krogu vse pomembnejše Kraševce. S sestro Mašo sta pomagali dramati svoje rojake Zaslavlci sta kot ženski borilnici po vsem Krašu in preko njega. Kdo ni poznal v Sežani Dolencve Maše in njune sestre Milene? Bili sta mladenki širokega razveda. Kot žena do breza soproga, idealistka Pirjevec, ki ga je pobrala ta vojna, ste živeli v Sežani, kjer so vas oblegali ljudje s prošnjami za vsakovrstno pomoč. To pomoč ste svojim rojakom vsestransko nudili. Ne le da sta s pokojnim soprogom kumovala šteštem otrokom v sežanskem okraju, tudi dijake sta gnotno podpirala ter marsikomu pomagala iz zagate. Zato so vas spremljale hvaležne misli domačinov pred svetlo vojno in po nji, ko ste se selili iz Sežane v Ljubljano. Ni vam bila mila usoda in niste več prišli na zeleno vajo. Po smrti soproga, ki je umrl v starosti 76 let, je vidno pešalo Vaše zdravje. Edina uteha v tej pretežitvi časih Vam je bil vzorni sin g. Stanko, sestra Maša in krog žen, ki so umeli ceniti Vaš plemeniti značaj.

Gospa Milena! Nihče Vam ni povrnil na tej bedni zemlji Vaših dobrot, a prepričani smo, da so šla Vaša dobra dela za Vami, kjer bodo pričala, ko ste nasivljali lačne, oblačili gladi in pomagali vse pomoči potrebnim. Topleje zadnjih let nam zagotavlja, da boste imeli šadak počitek ob strani neprežaljene soproga. Zbogom, gospa Milena!

Preskrba z vodo

Zaradi pretrganj vodovodnih napeljav ob morebitnem bombnem napadu b Ljubljani lahko usahnili tudi vodo iz mestnega vodovoda. V tem primeru bo prebivalstvo navezano samo na vodo iz vodnjakov in pa na vodo, pripranjeno v mestu. V mestu pripranjeno vodo bodo razdeljevali na zbiralističnih oskrbovalne službe.

Voda iz vodnjakov, ki sedaj niso v rabi, je v mnogih primerih slaba. Zato pa mestni fizikat, ki večkrat preiskuje to vodo in s pregledi nadzoruje vodnjake, opozarja, da se v vodnjakih, ki niso pravilno zgrajeni, niso došli pokriti ali so njih naprave pokvarjene, voda zelo hitro pokvari. Mestni fizikat zato priporoča, naj prebivalstvo vso vodo, ki ni popojava namensljivo zdrava, pred uporabo prekuha. Samo na ti način je mogoče preprečiti razne bolezni, ki jih povzročijo uživanje slabe vode.

KULTURNI PREGLED

Iz delavnice slovenskih znanstvenikov

Vojeslav Molé, Problemi umetnikove osebnosti

V drugi knjigi že naznanjenih Razprav filozofsko-filološko-historičnega razreda Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani je izšla daljša razprava univ. prof. dr. Vojeslava Moleta »Umetnostna zgodovina in problem umetnikove osebnosti«. Spis obravnava vprašanja, ki segajo globoko v problematiko umetnostnih vrednot in je zaradi tega vreden širše pozornosti, kakor jo dosežejo izdaje naše najvišje znanstvene institucije. Iz globoko premišljenega spisa prinašamo skrajšan posnetek:

Različne smeri in teoretska utemeljevanja v sodobni umetnostni zgodovini se dajo reducirati na dva načelna pogleda: na eni strani je zgodovina umetnostnega dogajanja z vidika časovne zapovednosti, na drugi pa predočevanje stvariteljskih osebnosti. Nobeden teh pogledov nam ne more dati popolne podobe bistvenega poteka in jedra umetnostnozgodovinskega dogajanja. Prvi vnaša v opazovanje in razlago umetnostnih pojavov neobhodno potrebni pojem razvoja in mora graditi bolj ali manj abstraktne, mnogokrat naravnost izumetničene razvojne konstrukcije, s katerimi se živa, historična resničnost ne ujema. Umetnostnozgodovinsko prikazovanje na podlagi obravnavanja umetniških osebnosti je resda pripravnejše, vendar ima to slabost, da dobljamo vedno le majhen izrez iz velikega umetnostnega dogajanja, ne pa njegovo popolno sliko.

Kakor koli je že utemeljena ta ali ona smer, vedno ostaja neko notranje nasprotje med posameznimi, v umetniški

uresničnim umetnostnim dogodkom in med zgodovino, ki skuša vse umetniške stvaritve povezati v enotno časovno-genetično celoto. Če gre za samo umetnost kot tako in ne za posamezne strukturne dele umetnine, tedaj je za bistvo dela vedno odločilna umetnikova osebnost. S tem v zvezi pa nastaja problem umetnikove osebnosti, vendar ne v svoji načelni obliki, ki pripada področju psihologije, marveč kot pojav, kakor se kaže z zgodovinske perspektive. Pisec skuša s svojo razpravo to nasprotje premostiti.

Izhodišče vseh razglabljanj je umetnina kot taka: enkratna, v sebi zaključena, neponavljajoča se in nenadomestljiva umetnostni izraz, čigar notranja struktura pa obstoji iz raznih, umetnostno večkrat kaj raznovrstnih prvin. Osnove tega izraza, ki je produkt osebnega stvarjalnega procesa in istoveten s stilom umetnine, imajo po svojem bistvu spoznavno-konstruktiven značaj, ki ga ni mogoče spremeniti v razumsko prvine, vendar zaradi tega ni nič manj notranje potreben in nič manj »resničen« nego druge, na pr. intelektualne, religiozne, mistične in etične spoznavne, doživljaje, konstrukcije itd. S tega stališča se kaže umetniško ustvarjanje kot iskanje edine resničnega osebnega izraza nekemu spoznanju, torej iskanje umetniške »resničnosti«, njegova zgodovina pa samo odkriva in razlakuje pota, ki v časovnem zaporedju vodijo k tej resnici. Zaradi svoje enkratnosti pa je posamezna umetnina tako izolirana od drugih, da je umetniška osebnost

vidna samo v svojem odnosu nasproti tradiciji. Zato nam lahko šele natančna ugotovitev pojma, značaja in zgodovinske funkcije tradicije pojasni zgodovinski mehanizem umetnostnega stvarjanja. Pojem tradicije pa ni povsod enak, kar kaže pisec na primerih iz egiptiske in staroorientalske umetnosti, kjer se umetnost v svoji osnovni tendenci le neznatno spreminja. Podoben pojav vidimo tudi drugod, na zapadu zlasti v umetnosti zgodnjega srednjega veka. Zato je mogoče govoriti o posebnem tipu stacionarne umetnostne tradicije, tipu, ki ustreza tudi takemu značaju kulture. Temu nasprotna pa je umetnostna tradicija v kulturnih krogih diferencirane ga značaja. Mnogo različnejše življenjske forme in stopnje socialne strukture nudijo tudi umetnosti neštetne možnosti umetnostnega snovanja in tako utemeljujejo veliko širšo tradicijo, ki pa je seveda krajša. Oba osnovna tipa tradicije se ne pojavljata nikjer v čisti formi, marveč sta bolj ali manj povezana med seboj.

V okviru teh obeh tipov se razvija poglavitna funkcija tradicije, namreč zbiranje in ohranjanje zakladnice, iz katere črpa umetnost določenega kulturnega kroga svoje smernice in osnove svojega likovnega jezika. Prav v tem je pomen njenega sociološkega izvora in nje zveza z vsemi ostalimi kulturnimi momenti. Tradicija sama pa še ne ustvarja zgodovine, ki je v živem utripanju neprestano se menjajočega delovanja in udeleževanja.

V tretjem delu svoje razprave izvaža pisec, da je za umetniško dogajanje odločilnega pomena, ali neka osebnost nastopa v stacionarni ali v diferencirani umetnostni kulturi. Prav tako važni so tudi drugi momenti, ki so tesno zvezani z vrednotnimi razlikami med posameznimi umetninami. Zares velikih umetnin ni veliko, mno-

go večje je število kvalitativnih del, ki opazovalca vsestransko zadovoljuje, katerih individualnost pa ne sega tako daleč, kakor mogočne sile izjemno velikih umetnostnih del. Najpogostejša so taka dela, na katerih se bolj ali manj ponavljajo iste izrazne formule, ki veliko daljše nego v prvih dveh primerih ohranijo svoj veljavnost. Ti kvalitativni razločki so značilni tudi za osebnosti umetnikov in se kažejo v njihovem odnosu do tradicije. Medtem ko je umetnost tretje skupine zakoreninjena v le malo se menjajoči tradiciji, ima umetnost druge skupine — tako imenovanih malih mojstrov — sicer tesne vezi s tradicijo, vendar njene stvaritve presegajo meje izročil in prinašajo podobo umetnikovega osebnega umetnostnega sveta. Najbolj so oddaljeni tradiciji vrhovi umetnosti, njeni veliki mojstri, čeprav so tudi med njimi umetniki, ki so z genialno silo združili v sebi vse, kar jim je mogla nuditi dolga tradicija. Praviloma pa umetnost velikih mojstrov učinkuje nasproti tradiciji vprav revolucionarno, kajti taka umetnost prinaša toliko novih formalnih in izraznih prvin in je tako prežeta z umetnikovo osebnostjo, da učinkuje kot povsem novo razodetje. Pisec kaže odnos med umetnikom in tradicijo na treh konkretnih primerih: mozaikih cerkve Chora v Carigradu, na Rembrandtov »Nočni stražnik« in na Watteaujevih podobah.

V četrtem delu svojih izvajanj se prof. dr. Molet podrobneje in načelno bavi z vplivom umetnin na nadaljnji potek umetnostnega dogajanja, pri čemer je že takoj ali sčasoma važen odnos, ki se razvije med umetnino in njenim okoljem. Pri tem pa niso več odločilne razlike v kvalitativni umetnin. Drugeje se seveda, če tudi s tega vidika uvažujemo odnos med umetniško osebnostjo in tradicijo. Z zgodovinskega stali-

šča je tradicija — stacionarna ali diferencirana — živa podoba z ene strani umetnostnih potreb okolja, z druge pa že uresničuje njegove umetnostne težnje in kaže svoj lastni svet s posebnim obzorjem in jasno določenimi mejami. Z drugimi besedami: tradicija predstavlja vsakokratno statično podlago umetnostnega ustvarjanja v danem časovnem obdobju in temu statičnemu stanju se večina umetnikov podreja. V redkejših primerih pa dobi umetnost določenega obdobja ne samo močnejše individualne poteze, marveč se naravnost postavi v boj zoper prevladujočo tradicijo. Tako umetnost in njene zastopnike lahko označimo kot dinamično.

Pisec označuje natančneje statičen in dinamičen tip umetnosti in kaže, kako tudi to, kar je bilo izpostajeno dinamično in izrazito osebnost, postaja počasi splošna dobrina, se združuje z izročili in se naposled samo spremeni v tradicijo. Tako nastajajo iz stvaritve dinamičnih umetnikov samostojni, novi svetovi umetnostnega izraza, prehajajo v likovni jezik in vplivajo dalje, dokler umetnost mlajših dinamičnih osebnosti spet ne odkrije novih razgledov, globlin in skrivnosti. Med statično in dinamično umetnostjo ni potemtakem ostrih meja; kakor oba temeljna tipa tradicije, sta tudi oba tipa umetnikov medsebojno tesno združena. Vzilec temu pa načela statičnega in dinamičnega stvarjanja in osebnosti ostajajo slej ko prej veljavna. S tem pa se »razvije« v umetnostni zgodovini v bistvu naslanja le na delovanje dinamičnih umetnikov, ki so hrbeni- ca in glavni izhodišče umetnostne zgodovine. Če torej uvažujemo zgodovinsko funkcijo dinamičnih umetnikov, se iz kroga izolirane enkratnosti premaknejo v središče živlega dogajanja, s tem pa že odpade notranje nasprotje med umetnikom in umetnostno zgodovino.

Iz Ljubljane

ljujejo delo ali pot. Medtem pa delavci pridno rijejo pod zemljo in pripravljajo varno zatočišče vsem če bi prišlo še kaj

hudega nad nas. Dela se vestno na
jejo. Primanikuje pa sredstev, ki

Z Gorenjskega

Okrožna hranilnica v Kranju
pregled, kako so se razvijale vloge

S štajerskemu

V Lipnici na Štajerskem so pri okolici urad 21 zborovani na ka

V izrazu celotnega dela se čuti roka urednikov. Tiskarji švrat že, ni idevelkoliko

Proslava godu tržaškega patrona. Na god tržaškega patrona sv. Jurta je bila v

staroslavni tržaški katedrali
maša, ki jo je daroval tržaš

nišnici, kamor se je zatekla tudi 36-letna Marija Betinelli iz Manzonijsve ulice 26, ki jo je skupila v prepiru s neko Bruno Kon-

Tatovi po zakloniščih. Aostska Jurija Blason, ki stanuje v ulici Aostskega vojvode, se je med letalskim alarmom odhajala v bližnji zakloniščni predor. Ko je odhajala iz prednega zaklonišča, je ugotovila, da ji je drizen zmkavet izsmaknil ročno torbico, v kateri so bile poleg gotovine živilske in tobakne nakaznice.

12 Gorice

Vse krađejo. Prašiča so odnesli iz svinjaka 35letnega kmetovalca Avguština

Večkrat sem naletel izraz: sovrstnica. Ta so- je odveč: Ksaver Ipsilanti je meni ro-

iz Hrvatske

Novi župan v Karlovcu. Za novega župana v Karlovcu je postavljen Ivica...

Nesreča z mino. Nedavno se je s svojim vozom peljala po cesti proti Petrinji kmetica Janica Kovačević. S seboj je imela dvoje otrok. Blizu vasi župič je voz naletel na mino, ki so jo položili tolovaji. Mina se je razpočila ter ubila otroka, dočim sta otroka ostala nepoškodovana.

Beleznica

KOLEDAR
četrtek, 9. novembra: Božidar.
DANAŠNJE PRIREDITVE

Kino Matica: Poletne noči.
Kino Sloga: Gradhotel Paradiž.
Kino Union: Raj na zemlji.

DEZURNE LEKARNE
Danes: Mr. Leustek, Resljeva cesta 1;
 Bahovec, Kongresni trg 2; Nada Komotar
 Vič, Tržaška cesta.

Zatamnitev od 17.10 do 6.20

DRÁINO CIEBALIČE

DRŽAVNO GLEDALIŠCE
DRAMA

Cetrtek, 9. novembra, ob 17: **September**
Red D.
Petek 10. novembra: Zaprto.
Sobota, 11. novembra, ob 17: **September**
Red Sobota.

Marij Skalan: »Septembra«. Drama v treh dejanjih. — Kraj: Ljubljana. — Čas: leto 1938. — Režiser: M. Skrbinšek. Scenarist: inž. E. Franz.

OPERA
Četrtek, 9. novembra, ob 17: Clivia, Red

Četrtek,
Petek, 10. novembra: Zaprto.
Sobota, 11. novembra, ob 17: Jenufa
Red B.

*
Opeteta Nika Dostala »Clivia« po libre-
tu C. Amberga, prevol: F. Milčinski, je
delo modernega značaja, s sodobnimi ples-
nimi ritmi. Dejanje se vrši v Boliguary in
ima špansko obeležje. Godi se v filmskih
krogih pri snemanju nekega filma. Scena-
riz. F. Franz. Kostumi: J. Vilfanova.

Oddajniška skupina Jadransko Primorje

RADIO LJUBLJANA
ČETRTEK, 9. NOVEMBRA

7.00—7.10: Poročila v nemščini; 7.10—9.00: Jutranja glasba; vmes: 7.30—7.40: Poročila v slovenščini; 9.00—9.10: Poročila v nemščini; 12.00—12.30: Napoved sporeda, nato: Opoldanski koncert; 12.30—12.45: Poročila v nemščini, poročila o položaju žil poročila v slovenščini; 12.45—14.00: Salonski orkester vodi Albert Dernelj; 14.00—14.15: Poročila v nemščini; 14.15—15.00: Prenos osrednjega nemškega sporeda: Od dveh do treh — šare smeh; 15.00—16.00: Prenos osrednjega nemškega sporeda: Schubertova glasba; 16.00—17.00: Prenos osrednjega nemškega sporeda: Operni napewi; 17.00—17.15: Poročila v nemščini in slovenščini; 17.15—18.00: Obito zalave! 18.—18.45: Tri zvezde so svetile; 18.45—19.00: Narodopisno predavanje, dr. Fran Kotnik »Steljeraja« iz knjige Slovenske staročnosti; 19.00—19.30: Brata Lumbarja in Stanko A.: harmonika; 19.30—19.45: Poročila v slovenščini; 19.45—20.00: Aktualno predavanje (prenos); 20.00—20.15: Poročila v nemščini; 20.15—22.00: Prenos osrednjega nemškega sporeda: Koncert skladb Richarda Wagnerja; 22.00—22.15: Poročila v nemščini in napoved sporeda 22.15—23.00: Malo kramljanja, malo plesanja — Plesni orkester vodi Dušan Prevorsek; 23.00—24.00: Prenos osrednjega nemškega sporeda.

jak, vrstnik, imenjak itd. Sin moje matere je meni brat, edino samostanski fratri so med seboj po pravici nazivajo sobrati, ker je že vsak sam po sebi »brat«.

Sovražnik je začel z obstreljevanjem to-
pov — sem čul te dni, ko je govornik hote-
reči: s. je začel streljati s topovi! Zborni-
ima malo takih zgodov na vs. 182. 538

Nepotrební pridevnik mali, majhen pr
manjšalkah je redek: (male) ribice 434.

Tujke: Ohraniti kontinuiteto s preteklostjo — bo večini našega podeželja neumljivo (stike, vezi, zvezo). Pri nas rastoče cvetke bi lahko imenovali z domačimi izrazi: anemona (vetrnica), gladiola (meček) ... Tujka je opravičena, kadar služi kot oznaka neke okolice, na pr. ljubljanske stare gorovje: voštatt (342, Hofstatt, stavbišče), fištamiija (vicedomija).

Včasih trčiš ob narečno obliko: tokec (tolkec, tolkovec, pritiskanec, sadjevec itd.) Tak zapis je zagrešil že Vodnik: obok (oblok). Delo, za katerega živi (253). Ižanec je minila bojevitost (20), doslej so pisali: strah jo mine.

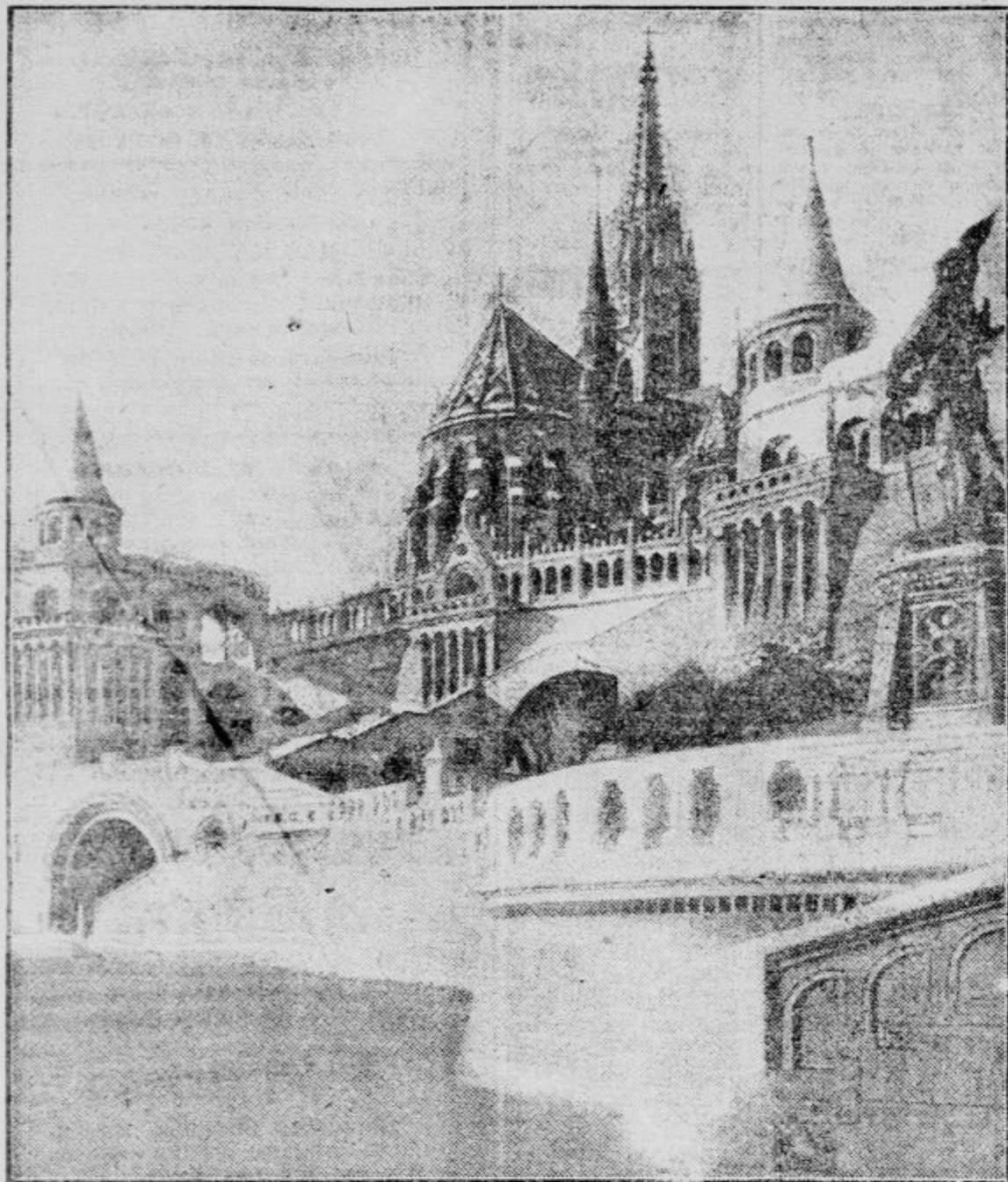
Bolj me veselé tisti, ki bogaté jezík s novim besediščem: gleman (89, brez volje) drži se kakor bi mele upal (93, klavirno) zagrobje, zvezdoklatec, güležni dohtar (odvetnik), vsepobožanstvenje (panteizem), zakraseti (postati Kras), lancetvornost meglikasta lakota.

Beseda vigenj je preglašen: ogenj, zato vignjica = kovačnica (409). Na s. 497 opominj da kравajec pomeni ponekod hlev, bec, torej tudi pečen kruh, ne samo kvas. O testu se pravi tudi da vziđe. K s. 530 je dodati r. veznik puskáj poleg pustj. S. 536 se človek spomni, da na Gor. dobi glagolske končnice vzklik lemoj (lepi moj, ljubi moj), lemojte.

Toda bojim se, da sem že preveč natip-
kal. Zato zaplκ. **Absconsus**

Prestolnica ob Donavi

Na njenem ozemlju so že Rimljani ustanovili svojo vojaško naselbino — Donava jo deli v dva dela: Budim in Pešto

Budapest, Mathiaskerche — Budimpešta, Matjaževa cerkev

Tok vojnih dogodkov potiska v ospredje madžarsko prestolnico Budimpešto, eno izmed številnih velikih mest, ki so nastala v dolgi evropski zgodovini ob bregovih Donave. Budimpešta je že zelo staro mesto. Kjer so danes njene najstarejše predeli na desnem bregu Donave, so že Rimljani ustanovili svojo naselbino Aquincum, ki je bila predvsem vojaška kolonija. Jezikolovci ugotavljajo, da je ime Budimpešta slovanskega izvora in da je nastalo med 7. in 9. stoletjem po Kr.

Donava deli Budimpešto v dva dela. Predel na desnem bregu se imenuje Budim. Ta se stika v gričevje madžarskega srednjega, katerega najvišji hrib je Ivanjagora, visoka 529 m. Na levem bregu pa se razprostira Pešta daleč v začetek madžarske ravnine med Donavo in Tiso. Mesto je razdeljeno na 10 okrajev. Na desnem bregu Donave v Budimu ležijo trdnjava Var s Krstinim predmestjem in srbsko četrtjo Tabanom, predmestje Vizivaros, nadalje Ujlag, O-Budim, na levem bregu pa notranji okraj Belvaros, Leopoldov okraj, Terezijin okraj, Elizabetin okraj, Jožefov okraj, Francov okraj in Köbanya. Celotna površina Budimpešte meri 194 kv. kilometrov. Od tega je na desnem bregu 10417, na levem bregu pa 9.027 ha. Donava teče skozi mestno področje v dolžini 15,3 km.

Budim je bil v zgodovini večkrat hudo poklicovan in zato ima mnogo starih zgradb in spomenikov. Danes je središče madžarskega plemstva. Na trdnjanskem hribu stoji kraljevska palača, ki so jo zgradili leta 1771. V njej hranijo Štefanovo krono in druge znake državne oblasti. V bližini stoji v gotskem slogu zgrajena Matjaževa cerkev, ki so jo začeli zidati v 13. stoletju, kasneje pa so jo večkrat preoblikovali. Ob donavskem bregu je zgrajena velika stavba politehnike, v bližini pa je več kopalnic. Budim ima skoro popolnoma podzemsko lice. Še do nedavna so se razprostirali v njegovi bližini veliki vinogradi, ki jih je kasneje uničila trta uš.

Nasprotje je Pešta moderno vele mesto, ki se širi v treh koncentričnih polkrogih, z lepimi ravnimi ulicami. Njeno središče je Belvaros, kjer je sedež budimpeštanske industrije, obrti in trgovine in kjer je mnogo javnih zgradb državne in mestne uprave. V Belvarosu je tudi leta 1900 zgrajeno vseučilišče. Na trgu Svobode, kjer so bila v zadnjih letih vsa večja politična zborovanja, stojijo veličastne zgradbe borze, madžarske narodne banke, številnih ministrstev in palače centralne krajevnih hranilnic. Celokupno obrežno sliko Pešte obvladuje 4,5 km dolgo donavsko obrežje s svojimi krasnimi stavbami, med katerimi je znana zlasti palača parlamenta s svojo 96 m visoko srednjo kupolo. V njeni bližini je tudi palača pravosodnega ministrstva, akademije znanosti in cerkev Sv. Stefana.

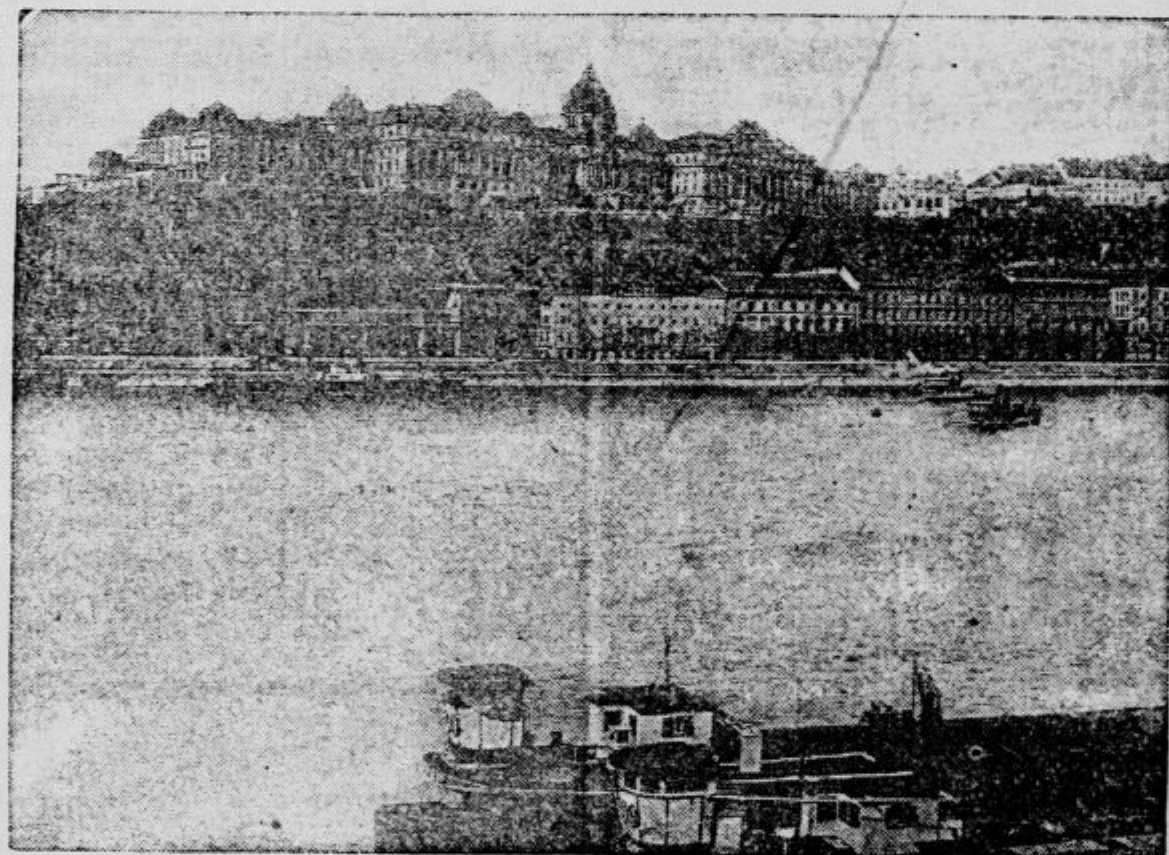
Najpomembnejša ulica je 23 km dolga Andrássyeva ulica. V njej so najlepše in najzanimivejše oporna stavba, palača glasbene akademije in stari umetniški dom. Andrássyeva ulica je budimpeštanskim meščanom priljubljeno sprehajališče, ker vodi v mestni park. Tudi drugi okraj imajo mnogo znamenitih zgradb, med katerimi moramo omeniti tehnično visoko šolo, državni in umetniški muzej, osrednjo tržnico in glavno carinarnico. V okolici delujejo številne industrije in tovarne. Čez Donavo vodi šest mostov, pod njo pa predor, ki je bil zgrajen leta 1855.

Budimpešta je milijonsko mesto. Po narodnosti tvorijo večino njene prebivalstva Madžari, nekaj je tudi Nemcev in Slovkov. Približno polovico prebivalstva je rimo-katoliške izpovedi, močno so zastopani protestanti in do nedavna tudi židje. Med ljudskim štetjem leta 1920 so ugotovili, da živi v Budimpešti 215.000 al. približno ena četrtina židov. Po številu prebivalstva je Budimpešta naglo napredovala, saj jih je leta 1720 štela komaj okoli 12.000.

Mesto je važno središče žitne trgovine. Najvažnejša industrijska panoga je mlinška industrija. Važno so tudi pivovarstvo, izdelovanje spirita, industrije alkohola, konzerv,

lesa, kemičnih in keramičnih izdelkov. Največ delavcev je zaposlenih v tekstilni in kovinski industriji. Ugodni razvoj trgovine podpirata zelo gosto železniško omrežje, katerega središče je Budimpešta, in Donava. Budimpešta ima 4 železniške postaje. Po svoji legi je najvažnejše postajališče in pristanišče za podonavsko plovbo. V njena pristanišča dovažajo predvsem žito, les, živila in premog. Odvažajo pa moko, žito, vino, živno, posebno prašiče. Zelo je razčlenjeno tudi bančništvo. Že leta 1923. je v Budimpešti delovalo 12 velikih in srednjevelikih bančnih zavodov s številnimi podružnicami. Mestni promet pospešujejo električna cestna železnica in krajevni pamiki, podzemeljska železnica in krožna železnica.

Med kulturno znanstvenimi zavodi zavzema najuglednejše mesto madžarska akademija

Regierungsgebäude an der Donau — Vlada palača ob Donavi

Čigav je Eifflov stolp?

Der Eiffelturm und sein Erbauer — Eifflov stolp in njegov zgraditelj (v krogu)

znanost, ki jo je ustanovil prof. Stefan Szechenyi. Akademija ima svojo

knjižnico z 200.000 knjigami,

svojo galerijo z 800 slikami in zbirko bakrorezov in risb s 60.000 listi. Vseučilišče, ki je bilo ustanovljeno leta 1835. V Timóvi in leta 1784, preneseno v Pešto, ima mnogo klinik in drugih zavodov. Vseučiliška knjižnica šteje 521.000 knjig in 3.000 zvezkov rokopisov. Veliko knjižnico ima tudi politehnika. Med drugimi kulturno znanstvenimi zavodi je potrebno omeniti še glasbeno, slikarsko, kiparsko in umetniško akademijo, nadalje visoko šolo za živinogojstvo, 8 učiteljskih seminarjev, 18 gimnazij, 5 realnih gimnazij, 13 trgovskih šol, 40 meščanskih šol in 176 ljudskih šol. Med muzeji je najznamenitejši leta 1802. ustanovljeni državni muzej, ki obsega galerijo modernih slik, narodopisne in zgodovinske zbirke ter knjižnico z 1.320.000 knjigami. V Budimpešti deluje 8 gledališč in glasbenih zavodov.

Mesto je sedež državnega upravitelja, parlamenta in ministrstev, državnega računovodstva, najvišjega upravnega središča, državnega pravobranilstva, najvišjega trgovskega sodišča, ravnateljstva pošte in brzojava, glavne carinarnice, zbornice za trgovino in obrt, deželne obrambe in poveljstva honvedov. Mestno upravo vodi župan skupno s svetovalci.

Budimpešta ima mnogo lepih izletnih točk.

Najlepša je 2 in pol km dolgi Margaretin otok, kjer je mnogo parkov, kopalnic, mnogo vil, ruševin starih samostanov, sportnih prostorov in prostorov raznih družinskih društev. Budimpeštansko meščanstvo rado zahaja tudi na bližnje gričevje madžarskega srednjega, ki se dviga za Budimom. Zelo obiskani kraji v okolici so Budakeszi, Aquincum in Višegrad ob Donavi.

Kakor smo omenili že v uvodu, so ustanovili na tleh današnje Budimpešte že Rimljani svojo vojaško naselbino. Oba kraja Budim in Pešta sta nastala ločeno. V obeh so bili v začetku 13. stoletja nastanjeni bogati nemški naseljenci. Leta 1241. so Tatari Pešto in Budim porušili. Zgradil ju je znova Bela IV. ki je oba močno utrdil. Od 13. do 15. stoletja se je Budim zelo naglo razvijal in je med madžarskimi mesti zavzel prvo mesto. Njegovemu stalnemu razvoju in napredovanju je zelo pomagal znani kralj Matija Korvin, ki je ustanovil znamenito knjižnico in visoko šolo ter oba mesta dela ponovno utrdil. Budim je bil

večkrat žrtev turških napadov.

Zadnjikrat so ga Turki zavzeli leta 1541. Šele leta 1686. ga je osvobodil Karel Lotarinski.

Mesto se je znova začelo razvijati, ko so se v njem naselili številni Nemci in Srbi. Leopold I. je potrdil privilegije Budima in Pešte kot svobodnih mest. Posebno naglo se je Budimpešta razvijala pod Marijo Terezijo in Jožefom II. Uspešno je pospeševal razvoj obeh njenih delov grof Stefan Szechenyi. Leta 1848. so stanovni prenesli sedež parlamenta in ministrstev v Pešto, ki je po izbruhu revolucije postala tudi sedež deželne vlade. Naslednje leto so hoveni napadli in zavzeli Budim, ki so ga čez 2 meseca osvobodili Rusi in ga vrnili Avstrijcem. Po razglasitvi ustave in kronanju Franca Jožefa I. je Budimpešta postala glavno in prestolno mesto Madžarske, kar je ostalo tudi v novih razmerah do danes.

Der Eiffelturm mit den Brücken über die Seine — Eifflov stolp z mostovi čez Seine

je zaprto vse, kar giblje Eifflov stolp. Danes se zdi vse to enostavno, svoje čase pa je bilo drugače, kajti preden so stolp zgradili, je stvar terjala od svojih zgraditeljev veliko žilavosti in borbe.

Eifflov stolp so začeli graditi za

pariško svetovno razstavo l. 1889.

Projektant Ffelf takrat že ni bil več neznan mož. Kot inženjer je imel za seboj lepe uspehe. Kljub temu pa je njegova zamisel o 300 m visokem stolpu, ki naj bi postal atrakcija za pariško mesto in njegovo razstavo, naletela na velik odpor in ugovore. Našli so se ljudje, ki nikakor niso hoteli verjeti, da je mogoče zgraditi takšno stavbo. Bilo je mnogo debate o tem, kakšno podobo naj dobi stolp in iz kakšnega materiala naj se napravi. Nekateri Parizani so se zgražali, češ da jim bo nova stavba skazila podobo mesta. Šele po dolgem preprkanju se je posrečilo dobiti za zgraditev stolpa potreben prostor, nakar je začel Eiffel lahko urediti svojo zamisel.

Gradbeni stroški so znašali 6 in pol milijonov frankov, dela pa so se vlekla preko dveh let.

Nad 12.000 risb

je bilo potrebno, preden so prešli graditelji k izvršitvi svojih načrtov. V finančnem pogledu je Eiffel marsikaj žrtvoval. Dobil je za svoje delavce sicer precej denarja, toda mnogo svojega zaslužka je moral odstopiti drugim. Nastalo je vprašanje, kako naj se za deva uredi, da se bo naprava obrestovala. Črnogledi ljudje so prerokovali, da se ne bo nihče upal povzpeti na vrh stolpa. Toda njih prerokovanja se niso uresničila. Še bolj nego Parizane je Eifflov stvaritev razvnela ljudi iz drugih krajev sveta, ki so začeli v velikih množicah vrti v Pariz, da bi videli novo tehnično čudo. Vstopnina, ki so jo pobirali pri ogledu stavbe, je kmalu toliko vrгла, da so bili pokriti vsi stroški za gradnjo.

Nad milijon donatitov in tujcev

se je povzelo na vrh stolpa s pomočjo dvigala. Pariz sam je imel s tem ogromen dotok obiskovalcev, stolp je postal prava atrakcija svetovne razstave. In to ni trajalo samo med razstavo, zanimanje je raslo iz dneva v dan, ves svet je začel govoriti o stolpu, ki je predstavljal 9 milijonov kg teže ter vseboval 73 milijona kg železa.

To tehnično čudo so si ogledovali ne samo navadni občani, ampak tudi odličniki iz vseh dežel. Akrobati so se povzpenjali na stolp, da so pokazali svoje spretnosti. Ko je prišlo v modo letalstvo, so celo piloti poskušali preleteti loke na dnu stolpa. Ob tisti priliki se je zgodila nesreča, navzlic temu pa je stolp ohranil svojo priljubljenost. Podjetje se je izkazalo za izredno donosno. Seveda je bilo treba stolp vzdrževati, naprave popravljati in obnavljati, toda vstopnina je še vedno presegala izdatke. Še danes je treba vsaka 3 do 4 leta stolp nanovo prepleksati, da se rja ne začne v železo, v ta namen porabijo vsako pot povprečno

400.000 kg plavo-sive barve.

Na stotine delavcev izvršuje pleksarska dela in do danes se je primerilo le malo nesreč, kljub temu, da se konica stolpa majo pri močnem vetru ter se premakne za 15 cm.

Ko se je začela v Parizu razmohovati svetlobna reklama, je to prineslo lastništvu Eiffelovega stolpa novo misel za dobičkanosni vir. Eifflov stolp je bil oddan v reklamne namene avtomobilski tvrdki Citroen. Odtlej je Eifflov stolp ponudil delal reklamo za to podjetje. Stroški seveda niso bili majhni. Vsako noč je veljal električni tok za reklamo trdke Citroen 60.000 frankov. Ko je potem radio nastopil svoj zmagoviti pohod po svetu, se je odprla za Eifflov stolp nova panoga reklamnega udeleževanja. Z Eiffelovega stolpa so oddajali prve valove po širnem svetu. Pri bokerski tekmi Dempsey in Carpentiera so z Eiffelovega stolpa Parizanom razglajali rezultate. Tako so Francozi zvedeli za poraz svojega najpriljubljenejšega sportnika.

V dobi prve svetovne vojne je bil stolp

4 leta nedostopen za javnost.

Kljub temu je družba razpolagala z zadostnim kapitalom in dovoljnimi rezervami. Delničarji so prejeli 150 odstotkov dividende na leto. Pozneje so se pojavili predlogi, naj bi stolp podrl. Toda vsa propaganda, ki je delovala na to, da bi se zgradilo konkurenčno podjetje podobne vrste v bližini Pariza, ni imelo uspeha. Eifflov stolp je ostal s konkurenčno napravo pa ni bilo nič.

L. 1940. je grozila Eifflovemu stolpu resna nevarnost. Ko se je nemška vojska približala Parizu, so prinesli pionirji pariskega vojaškega poveljnika

večjo količino razstreliva

ter ga postavili ob vznožju stolpa z namenom, da bi napravo podrl. Staremu ravnatelju stolpa je bilo naročeno, naj prižge zažigalno vrvico. Toda mož, ki je 40 let opravljal ravnateljske posle pri stolpu, ni imel poguma, da bi to izvršil. Tako je razstrelitev stolpa ostala in Parizani so bili veseli, da ni prišlo do njenega uničenja.

Nikoli ni nihče Francozom zavidal, da stoji najvišja zgradba v Evropi v osrčju njihovega glavnega mesta. Angleži in Američani pa je vendar le stolp

vedno zbadal v oči.

Angleži so že kmalu potem, ko je Eiffel dovršil svojo zgradbo, napravili načrt, da bi v Wembleyju poleg Londona zgradili 345 m visok stolp. Načrtu niso izvršili. Šele Američanom se je pred sedanjo vojno posrečilo, da so višino Eiffelovega stolpa prekosili s 380 m visokim Chryslerjevim nebotnikom v New Yorku. Lyonski meščani pa so napravili svojevredno reš. Na nekem 376 m visokem hribu so napravili posnetek Eiffelovega stolpa, visok 85 m. Na ta način so imeli stavbo, ki se je dvigala 461 m nad morjem ter je bila višja od Eiffelovega stolpa, a mu seveda ni vzela nit. senčice njegove sive.

Križanka št. 79

1	2	3	4	5	6		7	8	9	10		11	12	13	14
		15					16					17			
	18						19				20				
21					22					23					24
		25			26			27		28		29		30	
31	32		33	34			35	36	37		38		39	40	
41		42		43				44		45			46		47
48			49		50				51		52			53	54
55					56					58	59			60	
61							62					63			

Vodoravno: 1. planina v Bosni, 7. grško pristanišče, 11. trata, livada, 15. velika glasbena skladba, 16. ptica, 17. posebeljena lakota, 18. varanje čutov, 19. obrtnik, 20. mesto v Istri, 21. sportne potrebe, 22. pameten, razumen, 23. o vesoljem pripoveduje sveto pismo, 25. egiptovski bog, 26. znak za kemično prvo, 27. igralna karta, 28. začetek sreče, 29. arabski konj, 30. znak za kemično prvo, 31. italijanski spolnik, 33. ni družba brez nje, 36. listnato drevo, 39. vodna rastlina, 41. možko ali žensko je pogosto omenjeno v križankah, 43. pribeljšča, zavetišča, 45. sodno dražena dodelitev lastnine, 47. severni jelen, 48. dohodek podeželske duhovščine (množ.), 50. prijeten vonj, 52. star denar, 54. kvartalski izraz, 55. velika občina, ki je pred leti tvorila sestavni del gđanskega svobodnega mesta, 57. letopis, koledarji, 59. možko ime, 61. deli obleke, 62. kemične spojine, važni sestavni deli bejakovin, 63. vinogradniški, rudniški delavec.

Navpično: 1. oblika pomožnega glagola, 2. starogrški pesnik, 3. del vojaške uniforme, 4. igra s kartami, 5. trdnjava v stari Grčiji, 6. predlog, 7. leposlovno delo, 8. mitološki letalec, 9. del posode, 10. španski spolnik, 11. mladim ženskam mnogo pomeni, 12. šop slame, 13. podredni veznik, 14. okrašan podredni veznik, 16. čistilno pralno sredstvo, 17. diplomatski dopis, 18. pritok Urala, 19. podredni veznik, 20. pod-

redni veznik, 21. Smetanova opera, 22. vedenje, obnašanje, 23. gibanje ljudi in vozil, 24. lep, zal, 26. osnova, temelj, 28. nesoglasje, nesporazum, 30. možko ime, 32. okrogla metla, 34. francoski spolnik, 35. žensko ime, 37. predlog, 38. zdravilišče v Slavoniji, 40. dva enaka soglasnika, 42. možko ime, 44. muslimanski duhovnik, 46. izguba na teži, 49. žensko ime, 51. veznik, 53. del živalskega telesa, 56. v Savi, 58. rimsko število 499, 60. predlog.

RESITVE KRIŽANKE ST. 78
Vodoravno: 1. Kristof, 7. rak, 8. Iri, 9. koze, 13. on, 14. oj, 16. niti, 20. anatema, 21. renegat, 22. etiketa, 23. napotek, 33. nivo, 34. iz, 35. ob, 36. sila, 39. roj, 42. iti, 43. Eva, 44. car, 45. pet, 46. ara, 47. en, 48. an, 49. polotok, 57. Albanec, 64. osoren, 65. da, 66. ep, 68. kitar, 69. legar, 70. Bor, 71. ded, 73. salon, 74. Elan, 75. sobe, 76. Epir, 77. kosi, 79. robijaš, 80. aeropag.

Navpično: 1. Krk, 2. Ra, 3. ikona, 4. Tibor, 5. Or, 6. fin, 9. kazen, 10. ti, 11. za, 12. et, 13. Om, 15. je, 16. ne, 17. Ig, 18. ta, 19. Itaka, 23. ti, 24. IV., 25. ko, 26. ti, 27. Azijat, 28. novica, 29. ab, 30. os, 31. ti, 32. el, 37. krepek, 38. Tirana, 40. oven, 42. tara, 49. poleg, 50. osel, 51. lo-gar, 52. orano, 53. ter, 54. on, 55. Vares, 56. Medea, 58. lk, 59. bis, 60. ataka, 61. nalog, 62. Eros, 63. cenik, 65. doba, 67. Pepe, 70. boj, 72. dir, 75. si, 77. ro.

